

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIAȚA BISERICESCĂ.

— APARE LUNAR. —

REDACTATĂ DE UN COMITET.

REDACTOR:

DE NICOLAE BĂLAN,

PROFESOR SEMINARIAL.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: SIBIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

„Văzură ochii mei mântuirea Ta“	<i>Dr. Nicolae Bălan.</i>
Evenimente actuale din biserica catolică	<i>Arhim. I. Scriban.</i>
Agitațiile bisericești și religioase în regatul român și — încă ceva în chestia reunirii bisericilor	<i>dr. i. p.</i>
O sfințire de biserică în Rășinari	<i>Dr. Nicolae Bălan.</i>
Predica la nașterea Domnului Iisus Christos	<i>Preotul Cioran.</i>
Predică la a III-a zi de Crăciun	<i>Protop. Vasile Gan.</i>
Din scrierile părinților bisericești	<i>Preot. Traian Petrișor.</i>
Mișcarea literară	<i>Gh. Comșa V. Judele.</i>
Cronică bisericească-culturală	<i>G. Comșa și p. m.</i>
Tipicul cultului religios	<i>N. B. și p. m.</i>
	<i>Cantor.</i>

SIBIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1910.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și viața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 8 cor.; pe o jumăt. de an 4 cor. — Pentru România 10 Lei.
Un număr 70 fl.

„VĂZURĂ OCHII MEI MÂNTUIREA TA“.

Dintre fericiții muritori, cari s'au învrednicit să vadă cele dintâi zile din viața pământească a Mântuitorului, simpatia noastră se oprește îndeosebi la figura venerabilă a dreptului Simeon. Sf. Scriptură nu ne spune anume, că el ar fi fost un om bătrân, pe cum ne spune despre prorocița Ana, că «îmbătrânise în zile multe». Dar totuș din felul cum ne înfățișează povestirea biblică figura lui Simeon, suntem în drept să ținem, că el a fost un om înaintat în vârstă, peste capul căruia trecuseră multe în viață.

Mulți dintre cei cari s'au născut mai târziu decât dânsul își dormeau somnul de veci lângă părinții lor, pe când pe dreptul Simeon, care abia își mai purtă bătrânețele, par'că l-a uitat moartea. Oamenii de pe atunci se vor fi întrebat cu mirare: oare ce mai ține pe acest moșneag în viață? Ei nu înțelegeau, că o așteptare și o nădejde mare îi țineă sufletul în trupu-i slăbit de mulțimea anilor; ei nu știau, că «era lui făgăduit de Duhul sfânt să nu vază moartea până ce va vedea pe unsul Domnului». Zi de zi mergea el în templu, așteptând să vadă mângăierea lui Israil.

În dimineața unei zile frumoase îi vesti lui Duhul să purceadă din nou spre templu, ca la un anumit ceas să se găsească acolo. Cum se va fi cutremurat în toată ființa și cum îi va fi saltat sufletul de bucurie, când îi va fi vestit lui Duhul, că a sosit ceasul pe care de mult îl așteptase! Oare auzise și el cele ce le povesteau păstorii cari, după-ce au văzut pe născutul Mesia, s'au întors slăvind și laudând pe Dumnezeu și răspândind cuvântul pretutindenea? Oare va fi văzut și el minunata stea a magilor dela Răsărit? Va fi pătruns și până la urechile lui răsunetul cântărilor de mărire a cetelor oastei cerești? Va fi auzit

și el, că magi dela Răsărit au venit la Ierusalim, ca să se închine împăratului Jidovilor celui nou născut?

Nu putem ști, de a ajuns vre-o știre din toate acestea și până la auzul bătrânului Simeon; dar el, urmând unui glas dinlăuntru său, urcă încet și stăpânit de un singur gând treptele templului din Ierusalim. După-ce și-a mărturisit încă odată gândul înaintea lui Dumnezeu, sufletul îi tresări deodată de o tainică simțire, care-l făcu să-și îndrepte privirile spre intrarea mărețului templu. .

Din partea aceasta se apropiau doi oameni, un bărbat și o femeie din rândul muncitorilor, venind să împlinească poruncile legii. Ei aduc un prunc în scutece, care stă la sânul mamei sale. În înfățișarea lor din afară ei nu au nimic, prin ce s'ar deosebi de alți oameni, cari vor fi venit poate cu aceiaș treabă la templu.

Dar Duhul sfânt, care vesti păstorilor și magilor bucuria nașterii Mântuitorului, luminează și sufletul bătrânului Simeon, ca să cunoască pe Mesia cel așteptat cu atâta dor. El luă pruncul în brațe și ridicându-și spre cer ochii plini de bucurie zise din tot sufletul: Doamne Dumnezeule, cât sunt de minunate căile Tale! Acela, despre care s'a zis că va zdrobi capul șerpelui, de care au prorocit toți prorocii și a cărui zi cu bucurie a dorit să o vadă Avram, iată a sosit! «Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, *că văzură ochii mei mântuirea Ta, care ai gătit înaintea feții tuturor popoarelor*».

În aceste cuvinte ale dreptului Simeon se cuprinde un adevăr mare, cu mult mai mare, decât ca mintea omenească să-l poată adânci pe deplin. E adevărul, că deosebirea dintre o vecinicie a fericirii și o vecinicie a osândei, dintre viața vecinică și moartea vecinică — se întemeiază pe raportul nostru față de Christos.

Șerpele cel de aramă, pe care-l făcuse Moisi, avea o mare însemnătate și putere. Tot omul care se uită la el, trăia; iar cei cari nu se uitau la el, erau osândiți să moară. (Numerii 21, 8—9). Privirea acelu șerpe miraculos putea să fie pentru cei mușcați de șerpi veninoși un lucru neînsemnat, și cu toate acestea acea privire era pentru dânșii izvorul tămăduirii și al vieții. Tot asemenea a fost pus și Domnul Christos spre căderea și scularea multora în Israil. Căci celce vede pe Fiul, vede pe Tatăl... și celce crede în Fiul, are viață de veci, iară celce nu crede în Fiul, nu va vedea viață. Christos este viața.

Dar întrebarea cea mai însemnată pentru tine, iubite cetitorule, și pentru mine este: văzut-au și ochii *noștri* mântuirea care a gătit-o Domnul înaintea feții tuturor popoarelor? Ne apropiem de sfintele sărbători ale Crăciunului, cari ne amintesc nașterea Domnului Christos ca Mântuitor al *lumii*. Cum le vom serbă creștinește? Numai așa, dacă vom putea spune, că Christos este și *al nostru* Mântuitor. Nu-i destul să te gândești la Christos numai ca la Mântuitorul lumii, ci și ca la Mântuitorul *tău*. Aștepti tu Nașterea lui Christos ca a Mântuitorului *tău*? Ți-ai deschis tu inima, ca să primești mântuirea care a gătit-o Domnul pentru toate popoarele? Ai primit tu pe Christos ca pe Mântuitorul tău, care te slobozește de sub puterea păcatului și de frica morții, care ne renaște întru oameni noi și ne face cetățeni ai împărăției celei vecinice, în care El s'a dus să gătească după dreptate un loc pentru tot cel ce îl iubește? Răspunde acum cu toată sinceritatea, înaintea conștiinții tale și înaintea lui Dumnezeu: *văzut-au ochii tăi mântuirea care a gătit-o Domnul?*

Ai crezut poate uneori, că vei câștiga ceva înșelând pe alții; dar să nu crezi, că-ți va folosi vrând să te înșeli însuși pe tine. În alte lucruri poate te vei fi înșelat însuși pe tine fără să-ți fi atras pagube mari, — dar nu cumva să îndrăznești a te înșela pe tine în lucrul cel mai de căpetenie al vieții tale! De vei face-o aceasta, să ști, că te așteaptă grele urmări. De cumva mai stai la îndoială asupra acestui lucru, roagă-te lui Dumnezeu ca să-ți deschidă inima și să-ți dea priceperea spre a înțelege și ați lucră mântuirea ta.

De cumva ești din șirul acelora, a căror inimă s'a deschis și a primit harul dumnezeesc, atunci primește un sfat, ca să faci lucrul cel mai bun ce-l poți face: *ajută și altora să vină la Christos*. Privește în jurul tău și vei vedea mulțime de oameni, semeni ai tăi, cari petrec în întunerecul păcatului și a morții sufletești. Dă-le lor ajutor să vină la Christos, căci nimenea nu s'a apropiat până acum înzadar de El. Încă prea puțin au ascultat oamenii de poruncile Lui, prea puțin au înțeles cuvintele Lui și prea puțin s'au pătruns de duhul Lui. Largă e via Domnului în mijlocul poporului nostru și mulți lucrători cu suflet creștinesc ar încăpea în ea. Dacă ai vieață creștinească în sufletul tău, îm-

părtășește-o și altora. Pune-te fără întârziere în slujba împărăției lui Dumnezeu, căci prin nimic altceva nu poți folosi mai mult semenilor tăi. Adu-ți aminte în aceste sfinte sărbători, că spre aceia s'a născut Domnul Christos și a venit pe pământ, ca să aducă oamenilor mântuirea. Intinde-le și tu sprijinul de care au lipsă, ca să vină la Christos și să găsească mântuirea. «Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui. Toată calea se va umplea, și tot muntele și măgura se va plecà, și cele strâmbe vor fi drepte și cele colțuroase căi netede — și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu» (Luca 3, 4—6).

După „*Der Kriegsruf*“.

Nicolae Bălan.

EVENIMENTE ACTUALE DIN BISERICA CATOLICĂ.

Situațiunea religioasă din Spania.*)

Catolicii spanioli spumegă de mînie și fac declarațiuni profetice că se va întîmpla și în Spania lupta care s'a întîmplat în Germania sub Bismark, cînd se luaseră măsuri apăsătoare pentru Biserică. Aceste argumente sînt însă numai pentru cei naivi, căci ce apăsare poate fi pe catolicii spanioli dacă și necatolicii care locuiesc în Spania își vor avea și ei bisericile lor cu formă de biserică și cu cruci pe ele și cu vestiri la intrarea bisericilor despre întrunirile lor religioase?! Și întru cît libertatea de conștiință e călcată cînd călugării care fac pe croitorii, vînzătorii etc., sînt supuși la aceleași taxe ca și laicii? E mai amenințată libertatea prin decretul care oprește stabilirea în Spania a oricărui ordin nou străin pînă ce revizuirea concordatului cu Sfîntul-Scaun va fi un fapt împlinit? Ori e periclitată prin decretul care poruncește alcătuirea unei statistici a ordinelor stabilite în Spania?

Acestea sunt măsurile pe care clericalii spanioli caută să le înfățișeze ca dușmănoase Bisericii. Asta însă e greu de dovedit, și atunci se aleargă la un vițiu de formă: De ce guvernul nu s'a înțeles cu Papa cînd eră vorba de măsuri privitoare la libertatea cultelor și la măsuri de caracter fiscal și polițienesc față de mănăstiri?... Curat ca în evul mediu!....

Ministrul Canalejas a vorbit în parlament în termeni foarte moderați. El și-a apărat politica lui și a spus că nu vrea să îndrumeze lucrurile la o revizuire a Constituțiunii pentru a asigura în regat deplina libertate, și mai puțin încă egalitatea cultelor.

*) Vezi „*Rev. Teol.*“ Nr. 10.

Pînă acolo nu merge el. Se exprimă în termenii cei mai deferenți despre Papă și declară că singura religione dominantă rămîne catolicismul apostolic și roman. El vrea numai toleranță pentru celelalte confesiuni, iar pentru congregațiuni respectul legilor Statului. Constituțiunea, adaugă el, nu spune nicăieri că numărul mînaștirilor nu poate fi limitat. Concordatul de asemenea nu. Acest ultim act menționează numai trei ordine religioase care au dreptul să se stabilească în Spania. Totuș Sfântul Scaun n'a observat nici odată aplicarea acestei dispozițiuni.

Anticlericalii găsesc discursul lui Canalejas sfiicios. Totuși clericalii tună împotriva lui.

E greu de prevăzut care va fi rezultatul. Lupta e înverșunată, dar nehotărîtă, fiindcă fanatismul catolic e mare. De aceia îndoiala e îndreptățită și pînă la un oarecare punct se pot privi cam cu scepticism măsurile lui Canalejas. În definitiv izbînda e în mîna regelui. Dacă el își susține ministrul, succesul e posibil. Dacă însă cedează îndemnurilor de tot felul care-l asaltează și temerii de o mișcare carlistă, cu care e amenințat, și concediază pe Canalejas, lucrurile vor luă din nou în Spania aspectul lor obișnuit.

Mariavitismul.

BCU Cluj / Centrul University Library Cluj

I.

O nouă mișcare reformistă în Biserica catolică. La noi nu s'a vorbit mai de loc despre o mișcare locală din sînul Bisericii catolice, dar destul de serioasă și care azi e o adevărată schizmă. E vorba de așa numitul *mariavitism*.

Corespondentul din Rusia al revistei catolice din Roma, *La Civiltà cattolica* care totdeauna vorbea cu laude despre puterea și înflorirea catolicismului în acea țară, arătând în acelaș timp și slăbiciunea ortodoxismului, e nevoit de data aceasta să vorbească de pagubele suferite de catolicism în Polonia rusească și, ce e mai mult, să mărturisească că vina acestei mișcări reformiste stă în ignoranța și imoralitatea clerului catolic. Mișcarea e prea serioasă ca să se mai poată nega, și de aceia a trebuit să spuie adevărul.

II.

Origina mișcării. În 1887 s'a întemeiat în Polonia o congregațiune femeiască ale cărei aderente făgăduiau să lucreze în tăcere pentru Biserică și să imiteze în vieța lor pe Sfînta Fecioară Maria (*Mariae Vita*). De aci numele de *Mariavitine*.

Inițiatoarea mișcării a fost, după cât spune corespondentul revistei citate, femeia Feliciana Kozlovska. Ea s'a născut în 1864. Tatăl său eră guard silvic în provincia Siedlec. Și-a început

primele studii în Varșovia și a învățat meșteșugul croitoriei. În cele religioase a fost învățată de un călugăr capuțin.

Această femeie s'a stabilit în localitatea Plock și, împreună cu alte tovarășe, a înființat congregațiunea de care am pomenit.

Inițiativa a plăcut și de aceia a fost ajutată de mulți clerici și laici.

Un mai mare avânt și-a luat întovărășirea aceasta după ce și un număr de preoți s'au alăturat la dînsa. Cel întii care a îndrumat activitatea femeiei Kozlovska pe o cale mai largă a fost Cazimir Przyjemski, magistrul în teologie dela Academia spirituală catolică din Petersburg. Numai după călătoria acestuia în anul 1893 la Plock, congregațiunea începî să-și arate intențiunea de a lucra la reformarea clerului și a seminariilor.

Asupra rolului femeiei Kozlovska în dezvoltarea și conducerea mișcării, se răspîndesc fel de fel de teorii bizare. Se vorbește de viziunile supranaturale pe care ea le-ar fi avut; se vorbește de un document pe care preoții mariaviți l-ar fi citit de pe amvom în Duminica Paștelui din 1906 și în care se spune că Dumnezeu ar fi acordat acestei femei aceleași comori de grație pe care le-a avut și Sfînta Fecioară; se declară că în mîinile ei se află depuse bogățiile milostivirii dumnezeiești, că rugăciunea cătră dînsa e nu numai folositoare, ci și trebuincioasă pentru a alungă cursele diavolului și a întări sufletul în darul dumnezeesc.

Acestea le spun vorbele cari circulă slobod. Documentele însă vorbesc altfel. Mariaviții protestează contra acestor ciudățenii și le declară scornituri. Fapt este că, de îndată ce mariavismul se manifestă ca mișcare de reformă, cu preoți în fruntea ei, rolul femeilor trece în umbră.

Cîtă vreme congregațiunea a fost o simplă întovărășire de femei cu scopul de a lucra pentru biserici, a rămas un fapt local care n'a atras o atențiune deosebită asupra lui, așa că, dacă e să vorbim de mișcarea mariavită propriu zisă, trebuie să începem dela 1893, de cînd au intrat preoții în acțiune, și mai cu seamă dela 5 Aprilie 1906, de cînd mariariții se constituiesc în Biserică aparte.

La 1893 întovărășirea femeilor pe baza scopului numit mai sus face că un număr de preoți se constituiesc într'o ramură paralelă. Ei întemeiară o congregațiune în care se îndatorau să trăiască după regula lui Francisc de Assisi. Ca și cea dintâi, întovărășirea aceasta religioasă se îndatoră să lucreze în tăcere, ferindu-se de ori-ce publicitate. Ea aveă să se silească pentru a ascuți în preoți simțul creștin cătră obligațiunile morale ale stării lor. Deci eră vorba de o reformă a moravurilor clerului și de un legămînt de a trăi în sfințenie.

În anul 1903 un grup de preoți mariaviți s'au dus la Roma pentru a cere aprobarea regulei lor. Acolo își aleseră ca general al lor pe Kovalski care pe atunci era preot în Varșovia și întrase în congregațiune dela 1900.

La 30 Ianuarie 1906 alegerea lui Kovalski fu confirmată la Plock de capitulul general al mariaviților.

Dar ardoarea mariaviților de a păstra o viață morală curată începù să devie suspectă autorităților superioare. Căci aceasta era o reacțiune contra stării de imoralitate a clerului, și mai curînd ori mai tîrziu trebuiau să se izbească, ei cei care trăiau în austeritatea lui Francisc de Assisi, de cei care trăiau în desfrîu și decădere morală.

Arhiepiscopul de Varșovia îi excomunică în Februarie 1906, iar în 5 Aprilie acelaș an fură osîndiți și de Papa Piu X.

Dela această dată începe existența separată a mariaviților și organizarea lor deosebită.

III.

Organizarea mariaviților. În urma osîndei papale, mariaviții au înțeles că pentru dînșii nu mai sunt decît două căi: ori să se supuie, ori să se separe de Biserica catolică și să se constituie în Biserică deosebită cu organizațiunea ei proprie.

Au ales calea din urmă.

Mai întîi un număr de 24 de preoți s'au declarat desfăcuți de legăturile cu Roma și și-au continuat viața religioasă cu comunitățile lor, trăind în stare de separațiune.

În 28 Noembrie 1906 Kovalski, generalul congregațiunii, care ceruse sprijinul guvernului rus, capătă recunoașterea oficială a Bisericii mariaviților și dreptul de a deschide biserici și capele. Un număr de 63 de parohii mariavite și-au căpătat astfel existență legală. Recunoașterea aceasta a parohiilor se capătă în Martie 1909.

Dela data recunoașterii mariaviților ca Biserică cu ființă proprie (28 Noembrie 1906) vieța bisericească din sînul ei se desfășură regulat. La 10 Octomvrie 1907 preoții mariaviți și-au avut o adunare în Varșovia în care au hotărît să scoată limba latină din serviciul liturgic și s'o înlocuiască cu cea poloneză, să recunoască parohienilor dreptul de a-și alege pe păstorii lor și să se admită divorțul în unele cazuri.

În 1908 Kovalski, în calitate de general al societății Bisericii mariaviților, făcù vizita pastorală a parohiilor. Ziarul *Maryawita* din Plock dă ca probă a zelului său pastoral faptul că

Kowalski a învățat limba lituană pentru a putea oficia pentru mariaviții lituani în limba lor.

Mariaviții n'au neglijat a se organiza și pe cale literară. În 1907 au început a da la lumină la Lodz revista săptămînală *Maryawita* căreia îi urmă îndată *Wiadomosci Maryawickie*. (Veștile mariaviților), care se publică de două ori pe săptămîină.

Dar mariaviților le trebuia un episcop, și pînă în 1909 ei nu aveau decît preoți. Deci căutară să-și împlinească și această trebuință.

Kowalski, însoțit de vicarul său general, Roman Prochniewski, și de Leon Golembiowski, magistrul în teologie de la academia spirituală catolică din Petersburg, plecară să iee parte la congresul vechilor catolici care trebuia să se ție în Viena în zilele de 7, 8 și 9 Septemvrie 1909. Acești trei preoți mariaviți aduceau cu dînșii o scrisoare dela tovarășii lor și dela parohiile mariavite din Polonia rusească către congres, în care cereau ca Kowalski să le fie hirotonit episcop. Congresul primi propunerea cu plăcere. Arhiepiscopul de Utrecht și alți episcopi ai vechilor catolici cercetară documentele mariaviților, liturghia lor și cellalt ritual tradus în polonește, statutele organizării lor, învățăturile mărturisite de mariaviți, și, după cercetare declarară că mariaviții nu se deosebesc de vechii-catolici și că prin urmare nu e nevoie de vre'o unire deosebită, pentrucă din punctul de vedere doctrinal, acordul dintre mariaviți și vechii-catolici e deplin. Afară de aceasta se recunoscă că nimic nu se opune la hirotonia lui Kowalski care, după uzul vechii Biserici creștine, fusese ales la demnitatea de episcop de cler și popor. Totuși, pentru mai multă siguranță, se hotărî ca Kowalski împreună cu însoțitorii săi să petreacă mai multe zile în discuțiuni doctrinale în academia iansenistă sau în seminarul din Amersdoorf (Olanda).

Rezultatul tuturor discuțiunilor fû favorabil mariaviților. Nimic nu se mai putea opune acum hirotoniei lui Kowalski.

Ea avu loc la 5 Octombore la 1909 în Utrecht. A fost săvîrșită cu mare solemnitate de arhiepiscopul de Utrecht asistat de episcopii vechi-catolici din Haarlem, Deventer, Bonn și din Anglia. Eră de față și o delegațiune a clerului anglican. Din considerațiune către mariaviți care nu știau limba olandeză, serviciul a fost săvîrșit în latinește. După această ceremonie arhiepiscopul de Utrecht se adresă către noul episcop cu o cuvîntare în latinește în care-l numea fratele său în credință și în care laudă eroismul său.

A doaua zi episcopul mariavit plecă spre Rusia. Ajuns aci, el își luă rezidența în Plock și începî a funcționa ca episcop.

La 31 Decembrie 1909 își trimise prima sa epistolă pastorală către frații și surorile sale în Iisus Hristos. Ea a apărut în limba polonă (*List pasterski O. Jana Maryi Michala, biskupa Maryawitow*, Lodz, 1910) în două edițiuni, și în acelaș timp altă edițiune în nemțește.

Episcopul Kowalski începe a arăta că cei patru ani de muncă pentru organizarea Bisericii lor au fost ani de care se pot ferici, pentrucă au avut împotriva lor pe dușmanul oricărui lucru bun, și tot au ajuns la un liman. Mariavitismul a rămas biruitor și numeroasele biserici și capele care au eșit ca din pământ, arată vitalitatea lui. Mulțimi mari de oameni îl susțin; revista *Maryawita* se răspîndește, mariaviții pătrund în Lituania și în Rusia mică, reduc la tăcere urile naționale și pregătesc unirea popoarelor desbinat de politică. Episcopul Kowalski povestește apoi călătoria sa în Europa, partea luată la congresul vechilor-catolici din Viena, hirotonia sa la Utrecht, și deduce că mariaviții formează deja o Biserică apostolică și catolică: apostolică, pentrucă prin hirotonia sa el continuă șirul apostolilor; catolică, pentrucă mariaviții sînt în comuniune cu Bisericile vechi-catolice din Olanda, Germania, Austria, Elveția, și cu Biserica națională polonă din Statele-Unite. Totuș mariavitismul se deosebește de aceste biserici prin organizarea sa. Păstorii săi formează un ordin religios care profesează prima regulă a lui Francisc de Assisi.

IV.

Doctrina și spiritul mariaviților. Ne vom da seamă de ideile și de starea de suflet a mariaviților urmărind mai departe enciclica Episcopului Kowalski. Într'insa el face mărturisirea de credință a mariaviților, așa că putem judecă după ea care sînt ideile conducătoare și încotro tinde sufletul lor.

El spune că singurul cap al Bisericii e Iisus Hristos. Pentru a trăi cu Iisus în Biserica Sa, trebuie să primim sacramentele. Domnia lui Iisus Hristos e domnia iubirii, a păcii, a îmbrățișării tuturor, și de aceia recomandă turmei sale să trateze cu deferență pe cei de altă credință sau naționalitate, să renunțe la urile naționale trezite de conducătorii partidelor politice. «Izvorul urii religioase și naționale, nu e iubirea de credință sau de patrie, ci lipsa spiritului creștin. Falsitatea și minciuna acoperite cu vălul religiunii, duc la violență. Trebuie să-ți iubești neamul tău, cultura lui, limba lui. Dar nu trebuie să desprețuești alte naționalități, civilizațiunea lor, obiceiurile lor, istoria lor. Trebuie să iubești cultura altor popoare după cum am dori să fie iubită a noastră».

Episcopul Kowalski demonstrează apoi că domnia lui Iisus Hristos e domnia luminii. Idealul vieții creștine trebuie scos din

evanghelie, și pentru aceasta e necesar ca evanghelia să se găsească în toate familiile creștine. Clerul mariavit trebuie să-și aplice munca sa la răspîndirea instrucțiunii și la înălțarea bunei stări materiale a poporului, să ocrotească pe copii și să privegheze educațiunea lor.

Kowalski mai recomandă preoților să facă propagandă mai cu seamă cu exemplul vieții lor. Ei trebuie să lucreze la răspîndirea cuvîntului evangheliei, dar viața lor trebuie să fie o oglindă credincioasă a evangheliei însăși. «Tot ceia ce știința și civilizațiunea au cucerit și vor mai cuceri în viitor, trebuie să servească a ne face să cunoaștem pe Hristos și să-l iubim în chip tot mai desăvîrșit... O religiune care nu s'ar îngriji de progresele științei sau, mai rău încă, o religiune care ar pune pedeci culturii, ar dovedi o lipsă de spirit creștin. Ea ar fi periculoasă pentru indivizi și pentru societatea omenească».

«Deci noi, fraților preoți, nu trebuie să cruțăm nici o ostenală pentru a înălța nivelul intelectual al poporului încredințat nouă. Să înființăm școli, grădini frobeliane pentru copii, biblioteci și săli de întruniri pentru adulți, încât printre mariaviți să nu se găsească nici unul care, din cauza neștiinței de a ceti, să rămîie în neputință de a folosi cultura modernă».

Preoții trebuie să lucreze în duhul evangheliei, adică nu ca stăpâni, ci ca servi. «Toate prescripțiunile și legile și așa numitele porunci ale Bisericii, introduse de om în scopul de a robi poporul, pentru noi nu au valoarea de porunci. Poporul trebuie să se supuie numai atunci când îi vorbim în numele lui Hristos și al evangheliei. Dar și atunci supunerea lui nu trebuie să fie servilă, nici nu trebuie cerută și căpătată prin pedepse și amenințări, ci numai prin dragostea către Hristos și servitorii Săi. Pentru aceia între noi nu există nici nu pot avea putere excomunicările, suspendările și interdictele, pentrucă asemenea lucruri contrazic spiritului Bisericii noastre, care trebuie să fie biserica iubirii. De asemenea, frați preoți, noi nici nu avem nici un drept de a cere vre-o răsplată pentru serviciul nostru în grija sufletelor».

La acestea revista *Coenobium*, după care citez, adaugă:

«E necesar să constatăm că, după vorbele cele frumoase, au urmat faptele, și nu e de crezut căte școli, ospicii, ateliere au întemeiat mariaviții în scurt timp, căutând să ușureze poporul și să ridice mai sus gradul lui de cultură și de bunăstare, acel popor pe care nobilimea și clerul înalt sistematic l-au ținut în ignoranță. Mariaviții își întind acum raza acțiunii lor în afară de Polonia rusească, spre Lituania și Rusia propriu zisă».

Ca și vechii-catolici, mariaviții mărturisesc că: I. admit ca inspirate toate cărțile canonice ale Vechiului și Noului Testament;

2. admit criteriul doctrinal al Bisericii primitive: *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*; 3. admit constituțiunea sinodală și episcopală a bisericii universale și autonomia disciplinară, liturgică și administrativă a diferitelor Biserici; 4. admit simbolul niceo-constantinopolitan și cele șapte sinoade ecumenice; 5. admit tainele așa cum sînt definite în sfînta Scriptură și în Tradițiunea universală a celor opt secole, 6. *resping ca contrar sfintei Scripturi și Tradițiunii universale instituțiunea papatului modern, organizat după canoanele sinoadelor din Lateran, Trident și Vatican.*

Intr'adevăr, ura cea mare a mariaviților e în contra papatului. Revistele lor sînt pline de o polemică aspră împotriva papilor și a catolicismului în genere.

Pentru ei catolicismul e ca o catedrală gotică. Admiri splendoarea arhitecturii externe, podoabele ei, dar înlăuntru domnește întunerecul (*Maryawita*, 1909, III. pag. 702).

Ei descriu în colorii negre condițiunile morale ale clerului din secolul XVI și XVII, corupțiunea curiei romane, îndrăzneala iezuiților care declarau eretici pe protivnicii teoriilor lor teologice și terfeleau morala cu fariseismul lor. Iezuiții introduseră sărbători nouă pentru a hrăni superstițiunea poporului.

Mariaviții se mai disting printr'o adorațiune deosebită a Sacramentului euharistic cu care fac procesiuni pe stradă.

Mulțimea urmează păstorilor săi pentru pietatea și viețuirea apostolică a lor.

Tot ce nu mai pot suferi mariaviții împreună cu preoții lor e viața puțin edificătoare a clerului catolic. Un număr din ei s'au constituit în congregațiune pentru a trăi o viață evanghelică, și li s'a răspuns prin excomunicare. Atunci s'au retras și au făcut Biserică aparte.

Nemulțămirea lor împotriva stării dinainte se vede în multe atacuri pe care revista *Wiadomosci maryawickie* le aduce clerului catolic polonez.

Cum se vede, mariaviții formează o mișcare bisericească pornită pe bază morală. Un număr de preoți înțeleg că ei trebuie să ducă o viețuire apostolică și se leagă s'o îndeplinească. Starea de laxitate în moravuri, în care o duc mulți preoți, nu-i împacă. Ei vor prefacere lăuntrică printr'o împrropriare mai adâncă a spiritului creștin.

Odată separați, crezul mărturisirii lor sună aproape ca al ortodocșilor, căci s'au lepădat de asperitățile papale. Nu mai vor să recunoască dogmele care au slujit la despărțirea Bisericilor. Ei se întorc la vechea alcătuire bisericească, și cu aceasta se și apropie din ce în ce mai mult de noi.

Faptul acesta și umple de îngrijire pe catolici, căci se tem ca nu cumva mariaviții să se unească cu ortodocșii. Corespondentul din Rusia al revistei *La Civiltà Cattolica* își exprimă în mai multe rînduri această temere.

V.

Atitudinea ortodocșilor față de mariaviți. Toată dușmănia de care se izbesc mariaviții e din partea fraților lor de până mai eri, a romano-catolicilor. Cu aceștia încordarea a ajuns așa de departe, încît corpul unui mariavit care murise și care, din ordinul autorității civile, a fost înmormântat în cimitirul catolic, a fost desgropat de catolici și aruncat într'un cîmp vecin. N'au putut suferi pe unul de altă credință să se odihnească lingă ai lor. Foarte multe sînt persecuțiunile clerului catolic împotriva mariaviților. Un număr de lucrători mariaviți, care-și cîștigau pînea la rafineriile de zahar Michalow din Blonie, au fost scoși din serviciu.

Dar raporturile mariaviților cu ortodocșii sînt foarte bune. Episcopul Kovalski și-a căpătat multe laude și dela ortodocși și dela unele ziare polone pentru tonul blînd și pașnic al enciclicei sale.

Cu ortodocșii înțelegerea nu întimpină pedeci încă și pentru motivul următor: Ceia ce menține dușmănia între catolici și ortodocși eră ura națională dintre Ruși și Poloni. Episcopul Kovalski declarînd că ura dintre oameni e hrănită de certurile naționale și că e anticreștină, că națiunile trebuie să se stimeze între ele, înlătură deja o mare pedecă din drumul înțelegerii cu ortodocșii.

Guvernul rus n'a făcut nici o greutate mariaviților și s'a arătat gata a satisface cererile lor. Pe misionarii catolici din Austria care voiau să vie în Rusia să stavilească progresele mariavitismului, nu i-a primit, și așa mariaviții s'au putut organiza și desvoltă în liniște.

În lumea politică rusească este un partid: al *adevărăților ruși* care au sprijinit mult pe mariaviți.

Generalul Kireev, un militar care s'a ocupat mult cu chestiunile bisericești, mai cu seamă cu ale vechilor catolici, laudă idealul ascetic al mariaviților care în sfîrșit au respins infalibilitatea papală. El speră că mariaviții vor contribui cu putere să stabilească relațiuni bune între Rusia ortodoxă și Polonia catolică, să ștergă amintirea revoluțiunii poloneze de la 1863, cînd bisericile catolice erau prefăcute în magazii de praf de pușcă și de munițiuni, și în aziluri ale celor resculați. Mariavitismul va

însemnă sfârșitul discordiei între două popoare în vinele cărora curge sînge slav, și pentru aceasta a meritat sprijinul guvernului rus și al Bisericii ortodoxe.

Tot ca și Kireev vorbesc și unele organe ale clerului rus, care salută deja aurora unirii între ortodoxie și mariavitism. Această unire, după *Bratscaia besieda*, o revistă din provincia Helm, aveă ca primă pedecă pe Papă. Mariaviții l-au îndepărtat și deci acum unirea e posibilă. Nu e departe ziua cînd preoții ruși și mariaviți vor oficia slujba în aceleași biserici, unii în rusește, alții în polonește.

Multe din reformele introduse în Biserică de mariaviți sînt în spiritul ortodoxiei, iar altele îi apropie de Ruși. Astfel au introdus în serviciu nu numai limba polonă, ci și pe cea lituană, cea ce a făcut mare supărare printre catolici. În această privință urile din sînul catolicismului din Rusia au fost atît de mari, că înșiși catolicii lituani s'au adresat organelor ortodoxe ca să le publice articolele lor împotriva clerului catolic polonez.

În muzica religioasă mariaviții au început să introducă cîntările liturgice ale compozitorilor ruși.

Față de această stare îngrijitoare pentru catolici, călugărul Palmieri, corespondentul revistei *La Civiltà Cattolica*, scrie aceste cuvinte: «Mariavitismul se îndreaptă tot mai mult spre ortodoxie și schizma pare a-l atrage în brațele sale... După vizita sa pastorală, Kovalski s'a dus la Petersburg pentru a se înțelege cu șefii birocrației eclesiastice rusești. Toți i-au făgăduit sprijinul lor și l-au încurajat foarte mult».

Și în altă parte acelaș corespondent: «Ceia ce mai mult ne pune pe gînduri, sînt tratativele de unire dintre mariaviți și Biserica ortodoxă rusească. Kovalski așteaptă ca guvernul să recunoască oficial demnitatea sa episcopală, și în acest scop își prezintă certificatele de hirotonie. Recunoscut de guvern, el va trată unirea cu Rușii. Sinodul pare în sfîrșit hotărit să ia în serios alianța sa cu vechii-catolici. Această alianță care ar începe poate cu mariavitismul, s'ar întemeia pe două baze: pe desfacerea de Roma și pe recunoașterea oficială, a ritului latin de către bisericile ortodoxe. Cu vechii-catolici, care au devenit mai mult decît protestanți cu privire la cultul sfinților, înțelegerea va fi posibilă. Dar cu mariaviții care-și zic franciscani, ar trebui ca Biserica rusească să recunoască ca autentici pe sfinții catolicismului, acei sfinți pe care mariaviții îi privesc cu atîta venerațiune. Va face ortodoxia rusească această concesiune? Nu credem. Totuși presa rusească nu exclude posibilitatea recunoașterii ritului latin de către Sinod, cu atît mai mult cu cît un sat catolic, după cît se povestește, nemulțămît cu parohul

său, a cerut să treacă la ortodoxie, cu condițiune de a-și păstra ritul latin.»

Ziarele orodoxe, precum *Nevoie Vremia* și *Țiercovniia Viedomosti* apără pe mariaviți de atacurile și apăsarea catolicilor.

VI.

Cauzele mariavitismului. În acest capitol se va vedeă că ceea ce a dat naștere schizmei mariaviților e starea morală decăzută și ignoranța clerului catolic polonez. Contra acestei stări s'a format o reacțiune, și acea reacțiune sînt mariaviții.

Noi vom cită ce spun înșiși catolicii în această privință.

În 1906 un înalt personagiu al Bisericii catolice din Polonia rusească scrisese, sub pseudonimul A. Barmarcin, o broșură intitulată *Kacerka sekta mankietnicow*. (Secta eretică a mariaviților), Varșovia, 1906. După părerea sa mariavitismul e urmare a suprimării minăstirilor catolice de către guvernul rusesc în 1864. Vieța ascetică e necesară pentru unele suflete, și de aceea nu e de mirare că unii membri ai clerului au rătăcit din cărarea cea dreaptă și au urmat impulsurilor unui pseudoascetism, din cauza lipsei de mănăstiri organizate cum se cade și a neputinței autorității bisericești de a-i înarmă cu libertatea necesară contra rătăcirilor pietății lor.

«În acelaș an un călugăr capuțin, cunoscut ca scriitor sub pseudonimul de Anton Szech (acum nu mai este în Biserica catolică de care s'a lăpădat și pe care o critică cu asprime) aruncă răspunderea mariavitismului, (într'o broșură cu titlul *Wsprawie mankietnictwa* — chestiunea mariavitismului, Cracovia 1906) asupra slabei educațiuni intelectuale și morale din seminariile catolice. El declară că aceste seminarii erau numai școale fără suflet, instituțiuni polițienești, aziluri de spionaj și intrigi, că mariavitismul descopereă întunerecul ignoranței îngrămădit asupra catolicismului în Rusia; în scurt aruncă pe seminariile catolice toate vinele de care sînt pline foile anticlericale și socialiste.

«În Noembrie 1908, *Przegląd Katolicki* (Revista catolică), organ al clerului catolic din Varșovia, publică după *Dziennik Poznanski* următoarele considerațiuni asupra cauzelor mariavitismului: «Secta mariaviților se răspîndește. Sîntem în prezența unor simptome dureroase și neliniștitoare pentru viitorul nostru. Este un principiu, un agent disolvant în clerul și în Biserica catolică din Rusia, și trebuie să căutăm leacurile. În fapt nu se face nimic pentru a vindecă relele noastre. Biserica catolică e singura noastră aliată în lupta pentru existența națională. Ajutorul ei ne-a fost deseori mintuitor și nu trebuie respins. Catolicismul e nedespărțit de istoria Poloniei, pentru că a făcut să

pătrundă în mijlocul nostru cultura apusului și ne-a pus în rîndul popoarelor civilizate. El e legătura morală a milioane din conaționali noștri care în mizeria lor își caută ușurarea în credință. Disoluțiunea catolicismului în Rusia ar fi deci cea mai mare din nenorocire națională a noastră. Dar mariavitismul devine tot mai teribil; ocrotitorii lui sunt cei ce luptă pentru panrusism și bizantinism. Prima cauză trebuie căutată în felul în care opiniunea publică privește Biserica. Mare parte din societatea cultă o dușmănește pe față. Altă parte o privește ca o instituțiune națională și o face țintă a criticelor ei; alții apoi nu vor să se vorbească de lipsurile ei. Ar fi de trebuință însă să se înalțe nivelul intelectual al seminariilor. Clerul din regatul Poloniei posedă o instrucțiune mai pre jos de mediocru. În materie științifică simpli studenți știu mai mult de cît parohii lor. Afară de asta ar trebui să se aibă mai multă grijă de popor, să se intereseze mai mult de condițiunile sociale ale lui, de buna lui stare materială» (1908, n. 45, p. 708—709).

Una cu alta aceleași idei erau expuse în marele ziar catolic conservator din Cracovia, *Czas*: «Scoborîtul nivel intelectual al clerului a ajuns să facă ridicul nobilul principiu al mariavitismului: reforma clerului. Pentru viitorul catolicismului în Rusia nu e altă cale decît înălțarea culturii bisericești. Reforma educațiunii și instrucțiunea clerului sînt de absolută trebuință. Orice întîrziere sau șovăire în găsirea leacurilor ne vor duce la nenorociri grele atît în privința religioasă, cît și în cea națională». (*Przegląd Katolicki*, 1909, n. 2. p. 20)».

Din cele citate se vede că nașterea mariavitismului e o probă nu de bine, ci de multe rele în Biserica catolică din Polonia. Asta mai arată că toate osanalele și laudele care se cîntă în timpuri liniștite sînt praf în ochii lumii. La timpuri grele se vede ce poate o instituțiune. Ei bine nici o mișcare de ordin moral n'a putut suportă Biserica catolică din Polonia și a trebuit să ducă la schizmă. Corespondentul din Rusia al revistei iezuite *La Civiltà Cattolica* țesea regulat cununi de laudă Bisericii catolice din Polonia. Acum însă a fost nevoit să arete și el că lucrurile nu stau tocmai așa cum se părea în vreme liniștită. Și drept culme și adevărată pedeapsă pentru dînsul, tocmai Biserica rusească, pe care el deseori o critică, e gata acuma să primească în sînul său ceia-ce s'a rupt din sîmul Bisericii catolice! Și o măgulire pentru Biserica ortodoxă este că cei ce au eșit din staulul catolic îndată și-au întors privirile lor spre vechea organizare a Bisericii primare așa cum o are ortodoxismul. Deci conștiința creștină iubitoare de tradițiune și de comuniune cu apos-

tolii și cu sfinții în chip firesc își îndreaptă ochii spre ortodoxism, îndată ce a izbutit să scuture lanțurile papismului.

Pentru Biserica catolică actuală e foarte semnificativ că nu mai este în stare să-și asimileze puterea morală pe care un grup de preoți i-o prezintă. Ei se simt străini și neînțeleși în mijlocul Bisericii lor și sînt nevoiți să iasă dintr'însa. Deci cei mai buni din sînul unei Biserici n'au avut loc într'însa și au trebuit să-și caute alt adăpost!...

VII.

Concluziune. Din cele de pînă acî se vede că la început mariavitismul n'a avut nici un gînd de separațiune. El a vrut numai să fie un ferment care să lucreze în sînul vechiului corp al Bisericii și să ridice la un grad moral mai înalt vrednicia morală a servitorilor ei.

Dar se vede că așa e în unele părți ale creștinismului, de a nu avea drept să propagi morala și să fii izbit îndată ce te apuci să realizezi programul creștin! Nici o probă nu arată mai bine ca asta cît de credincioase sînt acele părți ale creștinismului cătră numele lui Hristos care doar un program moral foarte temeinic a dat lumii, program care nu poate fi îndeplinit numai prin mărturisirea cu buzele a doctrinei creștine!

Nu putem găsi alte vini la mariaviți prin care să fi meritat condamnarea, pentrucă văzurăm doctrina lor care e o întoarcere cătră vremurile strălucite ale creștinismului. Corespondentul revistei catolice numite n'a găsit alta în toată «erezia» lor de cît că resping primatul și infalibilitatea papală.

Deci sînt drepte aprecierile revistei *Coenobium*: «Ni se pare că mișcarea religioasă mariavită reprezintă o foarte fericită încercare de reformă catolică. Într'însa respiră duhul lui «Santo» al lui Fogazzaro».¹

După aceiaș revistă mariaviții sînt astăzi în număr de 200,000, cu 133 de preoți și 67 de parohii. După corespondentul revistei *La Civiltà Cattolica* ar fi mai puțini. Dar și el recunoaște că mariaviții sînt în creștere și în continuă organizare.

Arhim. I. Scriban.

¹ Acesta e un roman creștin care a fost osîndit de Papă.

² La compunerea acestui art. au servit Nr. 1428 anul 1909 și 1436 anul 1910 din revista *La Civiltà Cattolica* și revista *Coenobium* din Lugano, Maiu—Iunie 1910.

AGITAȚIILE BISERICEȘTI ȘI RELIGIONARE ÎN REGATUL ROMÂN ȘI — ÎNCĂ CEVA.

I.

De un timp încoace vedem cu multă întristare, că în regatul român se face un joc frivol cu instituțiunea cea mai înaltă a religiunii, care este biserica. Orice scăderi adevărate sau scornite, puse în sarcina bisericii sau, mai bine zis, a ierarhiei, au servit ca îndemn de agitație deadreptul în contra bisericii ortodoxe.

Dacă în adevăr sunt scăderi în biserică, ele trebuiesc delăturate prin o conlucrare armonică și înțeleaptă a factorilor competenți. În loc de aceasta s'a observat o agitație dușmănoasă contra bisericii ortodoxe, care tinde a o compromite și ruina, și pe ruinele ei a se inaugura cel mai vădit proselitism religios în între Români.

Dela o vreme încoace lumea a observat, că aparițiunea neobicinuită de dușmănie, îndreptată contra bisericii ortodoxe din regat, nu este ceva natural, ci că aceia este rezultatul intrigilor țesute cu multă măiestrie din partea acelorora a căror chemare și școală a vieții este, ca sub firma și deviza dragostei evanghelice să bage zizanie între frați și să pescuiască în turbure.

Grație unor broșuri tipărite, de un cuprins îndrăzneț și obraznic, cari mai întâi mai acoperit, apoi pe față, au scos la iveală, că avem de a face cu o propagandă catolică în stil mare. Ar duce prea departe în cadrul unui articol de jurnal, a număra toate acele broșuri, compuse cu tendințe nefaste de niște agenți provocători, puși în serviciul propagandei.

Din tot ce s'a scris până acum în felul acesta, un pamflet apărut în «Vestitorul» pe Octomvrie în București sub titlul: «*Unitatea religioasă*», întrece pe toate — în nerușinare. Articolul tipărit în loc de frunte, signat cu M. T., inspirat de o ură neîmpăcată contra bisericii ortodoxe române din toate statele, vrea să combată în mod disprețuitor pe savantul profesor Sabba Ștefănescu, care ca bun Român și ortodox, în o conferință pentru inaugurarea «Societății femeilor române pentru învățământul religios ortodox», a ținut un discurs despre «*unitatea religioasă*». Nefericitul M. T. vrea să dovedească în contra adevărilor patente, susținute de dl Ștefănescu, că pentru consolidarea națiunii noastre nu este de lipsă unitatea religioasă a poporului român, și tocmai dacă această unitate religioasă ar fi de ceva folos, aceia nu trebuie să se întemeze la Români pe religiunea ortodoxă, care numai rele a produs pentru Români, ci pe cea greco-catolică sau unită prin «întemeerea unei patriarhii românești unite, care să cârmuească sufletele Românilor de pretutindenea». «Ro-

mânii uniți, zice-se în acel pamflet, știu că nici odată ortodoxia nu va liberă pe Românii din Macedonia de sub jugul grecesc, pe Românii din Sârbia și Bulgaria de protopopi ca cel din Turtucaia, pe Românii din Basarabia de tirănia episcopilor muscali, și știu foarte bine, că ce se poate adastă dela ortodoxie este să rutenizeze biserica Bucovinei și să maghiarizeze pe neuniții din Ardeal cu concursul de alde Mangra și Meșian. Când aceasta este tot, ce se poate nădăjdui dela ortodoxism, când în țară ortodoxia cu greu mai face față împrejurărilor, să ceri Românilor uniți a se face ortodocși de dragul domnului Sabba Stefanescu, nu este numai o naivitate, dară și o greșală din punct de vedere patriotic». Iară mai jos scrie: «Românii din Ardeal, datorită ortodoxiei, ajunseră parte a fi maghiarizați cu totul, grație superintendenților calvini, cari ocărnuiau două dintre cele mai însemnate eparhii de peste munți și că ceilalți erau tiranizați de ierarhia sârbească din Bănat. E absolut cert, că de nu făcă Atanasie unirea, astăzi bănatul întreg ar fi sârb ortodox, iară Transilvania maghiară-calvină. Simțului național din Alba-lulia se datorește existența a trei milioane de Români ș. a.»

Se poate, întrebăm noi, un unit mai fanatic ca acesta?! Sărmană Românie, ce-ai ajuns, Tu, care în secole ai reprezentat ortodoxia cu onoare, ai apărat-o de câteori a fost atăcată de învățători rătăcite, Tu, care ai strălucit prin mărețe fapte de binefacere din partea vitejilor domnitori ai evlavioșilor boeri ai țării, a căror urme sustau și astăzi ca monumente de glorie creștinească, ai ajuns ca un fiu rătăcit să Te insulte astfel, și să adreseze și peste graniță cuvinte de ocară asupra unui arhiereu meritat, care a stat și stă cu onoare în fruntea mitropoliei ortodoxe române din Ungaria, și care cu bărbăție și inimă românească a apărat în tot locul și în tot timpul, când i-s'a dat prilej, dreptul de autonomie al bisericii sale și al școalelor confesionale cu limbă românească.

Dacă într'un stat bineregulat, făcătorii de rele periculoși pentru pacea obștească din cauza netrebniciei lor se dau afară peste graniță, nici soiul de oameni ca scriitorii broșurilor din chestiune, ca conturbători ai păcii religioase, n'ar merită altă soarte, după exemplul preotului Baud, dela arhiepiscopia catolică din București, care uitându-și de sine, a necinstit memoria unui mitropolit-primat al României, afirmând despre el neadevărul, că pe patul de moarte a făcut trecerea la religiunea romano-catolică.

Guvernul țării, pătruns de misiunea înaltă și sfântă a bisericii, ar fi în drept să nu sufere, ca biserica ortodoxă să ajungă prada uneltirilor ultramontane. Precum se vede misionarii cato-

licismului grupați pe lângă arhiepiscopia catolică nu de mult înființată și Români uniți, constituiți și mai decurând în parohie unită, nu se mulțămesc a avea liberul exercițiu religionar și a trăi în armonie cu biserica ortodoxă dominantă în regatul român, ci acum, așa degrabă după darea libertăților, au început să-și ridice capul, să agredieze biserica ortodoxă și prin agenții săi să tulbure pacea și liniștea conștiințelor la creștinii ortodocși, căutând să samine sămânța vrajbei, ca să poată pescui în turbure.

Dacă nu se vor înfrâna de cu vreme astfel de porniri, va ajunge lucrul acolo, ca și în România să se desvoalte acele scene scârboase din cauza proselitismului confesional, precum s'au petrecut în Ungaria și cu deosebire în Ardeal.

Intre anii 1850—1860 sub regimul absolutistic ultramontan, când atacurile proselitistice amenințau să facă cele mai mari ravagii între Români ortodocși și în biserica ortodoxă din Ardeal, atunci un arhieru ca Șaguna, prin întervenire până la înaltul tron a știut să înfrâneze acele porniri nefaste. Dacă într'un stat străin și sub împrejurări grele un episcop român a știut să țină așa de sus cărja arhierască, întrebăm unde rămâne autoritatea episcopatului ortodox din regatul României cu mitropoliții în frunte, ai căror antecesorii erau odinioară sfetnicii cei mai de valoare ai divanului domnesc? Departe de noi să tindem prin această întrebare a descărca vina asupra înaltului cler din România; suntem convinși că starea de astăzi defectuoasă a bisericii ortodoxe din România este urmarea multor păcate, ce pe socoteala ei s'a comis de un timp încoace intra et extra muros.

II.

Cea mai mare greșală a fost, că s'a luat bisericii libertatea de a se ocârmui pe sine; de aici au urmat multe alte rele până la halul în care a ajuns astăzi. Guvernele țării, care cum au urmat, prin amestecul peste competență în trebile bisericesti au contribuit mai mult la aservirea și umilirea bisericii. Puterea statului a lipsit biserica de drepturile ei și a făcut-o imposibilă a-și împlini sublima ei misiune, chiar în folosul bine înțeles al statului. Un popor crescut și condus în religiozitate prin biserică nu ușor alunecă spre prăpastia revoluțiilor. Dacă clerul s'ar ridică la mai bună stare intelectuală și morală, ca să conducă poporul prin religiozitate, nu ar fi trebuință a spori tot mai tare numărul jandarilor. Greșală a fost că starea bisericii s'a socotit ca o chestiune de a doua mână și nimenea nu și-a bătut capul pentru o rezolvire fericită a ei. Soartea ei a fost supusă fluctuațiilor politice, ba mai rău, biserica și clerul au fost degradați la unelte politice după partidele cari se urmau la putere. Astfel

s'a produs în societate de sus până jos un indiferentism și scepticism față de religione și biserică. Un ministru-prezident este condus înainte cu 15 ani prin Vatican de arhiepiscopul romano-catolic din București, (a se vedea Albumul Bunea, pag. 137); un ministru român plenipotențiat la curtea regală din Roma înainte cu vre o 25 de ani s'a pus în serviciul propagandei catolice (tot acolo, pag. 204).

Starea umilită a bisericii a adus cu sine, că cei mai bine formați clerici cu studii mai înalte teologice nu bucură întră în cler, ci preferă a rămânea toată vieța lor mireni, ca profesori de teologie sau adăpostiți în alte situațiuni favorabile și nu poftesc episcopie. Fiind trebuința a apăra biserica, rar se întâmplă să sară în ajutor cu scrisul lor. Autorul Enciclopediei Române edată în Sibiu, sub auspiciile Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român, s'a adresat la timpul său către mai mulți teologi și preoți învățați din România, ca să scrie pentru numitul op un tractat despre biserica din România; precât se știe, nu s'a aflat nimenea, care cu competența să compună acea lucrare și astfel s'a întâmplat, ca un preot romano-catolic (Auner) să scrie articolul tipărit în Enciclopedia română, despre biserica ortodoxă din România.

Alții, și mai ales scriitori învățați neclerici au scris în materie de istorie bisericească românească în așa fel, că uniții au făcut din scrierile lor arme pentru a ne insulta și mai mult, iar regimul statului nostru provocându-se la astfel de scrieri, cari au redus la nimica vechimea și prestigiul bisericii ortodoxe române din Ardeal, au oprit din școale manualele, cari mai vorbesc de o mitropolie veche a Ardealului.

În timpurile mai vechi, când biserica se bucură de vază mare și când trebile mai însemnate în statele române se hotărau cu concursul mitropoliților, nu eră lucru rar, că în fruntea bisericii au stat ca mitropoliți și episcopi, bărbați dintre familiile cele mai de frunte ale țării, chiar și rude ale domnitorilor. Cât de tare s'ar ridică prestigiul bisericii, dacă s'ar află și astăzi din familiile boerilor, cari să se devoteze pentru chemarea preotească și să ocupe locurile cele mai înalte în ierarhia bisericească ca episcopi și mitropoliți; atari persoane în fruntea bisericii ar impune în afară cu personalitatea lor, ca bărbați de cultură înaltă, prin tradiții familiare și avere. În fața unor arhieriei cu autoritate mare nu ar îndrăzni fiecare ministru, dupăcum îl aruncă întâmplarea pe scaunul ministerial, în urma deselor schimbări de ministere, ce se întâmplă în România, să cârpăcească fără a posede simț bisericesc, în trebile bisericesti, dupăcum îl taie capul, cu ignorarea bazelor fundamentale canonice ale bisericii. Semnalăm

prin aceasta un sistem practicat acum de zeci de ani, și nu persoane. Dacă în fruntea bisericii s'ar află persoane de mare influență, ele ar fi în stare să iee în apărare biserica cu cel mai bun succes, când este atacată din afară, iară față de mulțimea din clasele mai de jos, cu exemplul lor, exerciază o influență binefăcătoare în interesul religiozității.

Terminând cu indicațiile noastre repetăm, că spre a se reculege și prospera biserica ortodoxă din regatul român are lipsă de libertate în acel înțeles, ca însași prin sine să se reguleze în cadrul canoanelor ei fundamentale, precum reclamă timpul de astăzi, iară statul să vină cu ajutorul său din afară. La nici un caz n'ar fi permis ca regimul să folosească biserica spre scopurile sale politice de partid, căci aceasta ar fi o îndejosire păgubitoare a ei. Urmările rele a unei astfel de tractări se răsbună de regulă mai curând sau mai târziu chiar în contra statului, care nimicind puterea binefăcătoare a bisericii în stat, nu va avea cu ce suplini sau înlocui această putere.

De altă parte este de datorința clerului înalt din regatul român a se emancipa din cercul îngust de vederi; să nu fie ultraconservativi, căci în biserică încă trebuie să fie ceva progres. Canoanele n'au meniunea să țină încâtușată biserica.

O cerință a bunei păstoriri și în același timp o condiție necesară a progresului în biserică este, ca arhieriei să comunice cât mai des și direct cu preoțimea de sub conducerea lor. Pe urma acestei legături, arhieriei și-ar câștiga informații mai nemijlocite despre trebuințele bisericii, iar pentru preoțime acea legătură cu capii bisericești ar trebui să fie un izvor de însuflețire și un îndemn puternic spre o înțețită activitate pastorală.

Clerul înalt să țină cont de exigențele timpului, să nu se îngrădească cu canoanele ca cu un mur chinezesc, când este vorba a deschide clerului de mir calea să participe la administrația bisericească; pentrucă biserica nu stă numai din arhieriei, ci și din preoți și mireni, deci să nu aștepte să fie împinși și siliți din afară să facă aceia ce în bisericile surori din alte state s'a probat de lucru bun și folositor.

«Dați dară ce este a chezarului chezarului, și ce este alui Dumnezeu lui Dumnezeu».

dr. i. p.

Tot ceiace știu, știu numai fiindcă există un Dumnezeu și eu îl cunosc pe El. Numai pe aceasta ne putem sprijini cu tărie în raporturile noastre cu oamenii, cu noi înșine, cu vieța suprapământescă și supratemporală.

(Tolstoi).

IN CHESTIA REUNIRII BISERICILOR.

Studiul cu titlul de mai sus, care se găsește în curs de publicare în această revistă, îl întrerup pentru acest număr, ca să fac loc unei scurte dări de seamă asupra câtorva evenimente recente din biserica romană apuseană, cari stau în legătură cu chestia reunirii bisericilor. E de interes să urmărim aceste evenimente, căci ele dau dreptate, măcar în parte, punctului de vedere pe care-l reprezintă biserica ortodoxă în acea chestie. La alt loc al acestui număr, cetitorii vor găsi interesantele informații pe cari ni-le dă despre *mariavitism* mult prețuitul nostru colaborator, P. C. Sa părintele arhim. *Iuliu Scriban*. La acest loc voi arăta părerile și atitudinea unor scriitori din biserica romană apuseană față de papism și doctrina lui, care constituie astăzi cea mai gravă piedecă în calea reunirii Răsăritului și a Apusului creștin.

Biserica apuseană e într-o' continuă agitație prin lupta ce o duce actualul papă în contra modernismului. Așa se vede, că prin aceasta semnătură vrea să-și eternizeze Piu X pontificatul său, inaugurat prin cuvintele: «*instaurare omnia in Christo*». În decursul acestei lupte antimoderniste, li-s'a dat ocazie unor învățați ai bisericii apusene, să-și mărturisească pe față convingerile ce și le-au câștigat cu privire la netemeinicia unor doctrine trecute în crezul dogmatic al bisericii căreia îi aparțineau. De aici au urmat uneori aspre conflicte între acei bărbați îndrăzneți și între autoritatea lor bisericască, care n'a întârziat să-i tragă la răspundere. Sfârșitul acelor conflicte a fost diferit. Unii scriitori s'au supus censurei papale și și-au revocat părerile; alții, cari n'au voit să aducă o asemenea jertfă sufletească, au continuat să-și apere convingerile, mai preferind să primească toate consecvențele ce i-au ajuns, decât ca să tăgăduiască adevărul, pe care ei credeau a-l fi găsit.

Între doctrinele supuse criticei științifice e și dogma despre primatul papal. În contra acestei dogme s'a ridicat profesorul *Dr. Ios. Schnitzer* dela facultatea teologică din München, a cărui energică pășire împotriva enciclicei «*Pascendi*» a dat mult de lucru apărătorilor ei. În anul acesta el a publicat doue scrieri în cari, după ce supune unei critici radicale argumentele pretinse în favoarea primatului papal, ajunge la concluzia că: «*Christos nu a întemeiat papismul și nici nu s'a gândit măcar să-l întemeieze*».¹

Încă nici nu s'a potolit discuția ce o stârnise acest scriitor, când un nou glas se ridică din rândul învățaților în contra

¹ Prima scriere poartă titlul: *Hat Iesus das Papsttum gestiftet? A doua: Das Papsttum eine Stiftung Iesu? Ambele publicate în Augsburg, 1910.*

papismului. E glasul unui alt profesor apusean, *Hugo Koch*, care studiind istoria și tradiția bisericească a celor dintâi veacuri creștine, ajunge la rezultatul, că «*papismul e un product al istoriei*», deci o creațiune omenească, care nu are temeiul în descoperirea dumnezească. Baza de organizare a bisericii creștine — zice el — a fost *episcopismul*, așa cum îl găsim în scrierile *sf. Ciprian* din Cartagina — fără primatul și suveranitatea papilor.¹ Această constatare o privește profesorul Koch ca o «mărturisire de credință» a sa, pe care ține să o facă în modul cel mai categoric, căci *melius est, ut scandalum oriatur quam ut veritas relinquatur* — cum a zis papa Grigore I.

Pentru noi este foarte prețioasă această mărturisire a unui învățat apusean, care studiind cu temeinicie și fără preocupare monumentele tradiției vechi bisericești ajunge să constate, că biserica veche creștină a avut organizația pe care biserica ortodoxă a păstrat-o până astăzi, pe când biserica romană apuseană a falsificat-o prin sistemul papismului.

Acest adevăr istoric câștigă mereu noi mărturisitori în Apus. Înainte cu vre-o două săptămâni ziarele străine ne-au adus știrea, pe care o comentează de atunci încoace cu mare interes, că *prințul Maximilian de Saxonia* a făcut mare supărare papei și a căzut în disgrația Vaticanului, din cauza părerilor ce le-a exprimat într'un articol recent cu privire la papism ca pedecă în calea operei de reunire între biserica ortodoxă și cea romană apuseană.

Cine este prințul Maximilian și ce a spus el?

E frate cu regele actual al Saxoniei, Friedrich August. În anul 1896 a intrat în tagma preoțească și s'a dedicat studiului teologiei. După ce s'a distins prin cercetări serioase pe acest teren, a ajuns profesor de dreptul canonic la facultatea teologică din Freiburg în Elveția. În această calitate s'a ocupat și cu istoria și cultul bisericii ortodoxe, câștigându-și prin dese călătorii informații bogate dela fața locului despre starea acestei biserici din diferite țări. După cât știm, a fost și la Blaj înainte cu câțiva ani. Drept rezultat al acestor studii, a dat în traducere nemțească liturgiile bisericii ortodoxe, precum și o scriere intitulată: «*Vorlesungen über die orientalische Kirchenfrage*» (Freiburg, Schweiz, 1907), în care se silește să aprecieze după dreptate biserica ortodoxă și să netezească divergențele dintre ea și cea romană apuseană. Așa, între altele spune el, că învățătura bisericii apusene despre concepțiunea imaculată a preacuratei Fecioare nu a fost de loc cunoscută în *întreagă biserica creștină* în decursul

¹ Scrierea în care învățatul Koch își expune rezultatele studiilor sale poartă titlul: *Cyprian und der römische Primat*. Leipzig 1910.

celor dintăi *zece veacuri*. «Grecilor celor vechi — zice prințul Max — le-a fost necunoscut adevărul despre concepțiunea imaculată precum necunoscut a fost el și *creștinătății celeialalte întregi din prima mie de ani* a creștinismului, și încă după aceia... Sf. Andreiu Criteanul, care a compus slujba sărbării zemislirei Mariei, nu spune în ea nici măcar un cuvânt despre o concepțiune imaculată. Grecii aveau obiceiul să fie darnici la vorbă și să spuie spre lauda sfinților tot ce se putea spune, — de aceia el (Andrei) n'ar fi lăsat neamintită la numita zi o asemenea prerogativă a grației (adecă concepțiunea imaculată), dacă i-ar fi fost cât de cât cunoscută. Aceasta trebuie să se conceadă fără încunjur și să nu se prezinte lucrurile în alt chip de cum sunt ele. *Făcându-se întrebuițare falșă de liturghiile și de părinții biseri-cești ai Grecilor, aceasta îi va respinge și mai mult...* Dacă se întrebuițează texte în alt înțeles de cum au fost înțelese (de ceice le-au compus), prin aceasta nu se servește cauza adevărului» (op. cit. pag. 174—175). Ar fi de dorit să-și însemne bine aceste cuvinte și unii frați de ai noștri uniți cu Roma, cari cad în greșala pe care o osândește prințul Maximilian în calitate de profesor de teologie și într'o carte publicată cu aprobarea autorității sale bisericesti. — Ce rezultă din constatările prințului Maximilian cu privire la dogma bisericii apusene despre concepțiunea imaculată a preacuratei Fecioare? Rezultă că acea dogmă este o născocire omenească, o inovație, care n'a fost cunoscută și fără de care s'a putut mântui creștinătatea întreagă în vreme de peste o mie de ani. Noi știm, că acea inovație neîngăduită în materie de credință s'a ivit pe la mijlocul veacului al XII-lea în Apus și a întimpinat chiar la ivirea ei energică opoziție chiar din partea unor scriitori apuseni. Dacă însă Piu al IX. a dogmatizat acea inovație la a. 1854, el a comis o mare greșală, nu numai fiindcă n'a avut în genere dreptul să dogmatizeze o învățătură, ci și fiindcă a dogmatizat o învățătură care nu-și are izvorul în revelațiunea dumnezească și n'a existat în visteria acestei revelațiuni, păstrată în sinul bisericii, timp de peste o mie de ani. Numai *quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est*, se poate considera ca adevăr creștin. Prin urmare prințul Maximilian greșește și vine în contrazicere cu premisele sale corecte, când numește doctrina despre concepțiunea imaculată un «adevăr». Numai biserica ortodoxă, care nu mărturisește acea dogmă nouă creată de papa, a rămas în adevăr, căci a păstrat întreg și nefalsificat depozitul de credință primit dela Mântuitorul Christos și dela sf. Apostoli.

La dogma bisericii apusene despre *primatul papal* revine prințul Maximilian în câteva rânduri, spunând între altele urmă-

toarele: «Trebue să concedem, că primatul scaunului roman constituie pentru Orientali o greutate care nu este mică (eine nicht geringe Schwierigkeit). Dacă voim să rămănem în adevăr, trebue să concedem întru toate și aceia, că primatul nu a avut nici când un rol prea mare pentru Orient. Dacă ni-am închipui astfel raporturile din biserica veche, că papa ar fi stăpânit Răsăritul precum stăpânește astăzi Apusul, aceasta ar fi o înfățișare falsă a lucrului... Despre aceia, că scaunul papal ar fi guvernat Răsăritul nemijlocit în mod monarhic, nu a fost pomenire (în biserica veche). Nici odată n'a intervenit nemijlocit în obicinuitele afaceri bisericești ale Răsăritului. Alegerea episcopilor și afacerile interne ale bisericii răsăritene s'au petrecut fără orice amestec al Romei (ohne jede Einmischung Roms). Numai patriarhii aveau obiceiul să-și anunțe împrumutat urcarea pe scaun, cu care ocaziune făceau și o mărturisire de credință.¹ Răsăritenii își aduc aminte de aceste raporturi vechi. Astăzi însă, ei stau în fața colosalei puteri a papismului și le vine cu greu să o recunoască. Primatul s'a desvoltat cu timpul, precum s'a clădit dogma și alte lucruri. Dar fără îndoială, Răsăritenii au o prerogativă istorică să fie altcum tratați, decât partea apuseană a creștinătății... La o eventuală uniune vor trebui aduse jertfe pentru Răsăriteni, va trebui să li-se facă concesiuni, va trebui să li-se prevină încât este cu putință, va trebui să li-se dea o cât se poate de mare administrație proprie. Dacă vrem să punem pe Răsăriteni simplu sub un cardinal roman, care să-i guverneze după anumite regule curiale; dacă noi am vrea să supunem chiar pe patriarhul din Constantinopol unei congregațiuni romane, atunci nici odată nu vom câștiga pe Răsăriteni, în vecii vecilor nu. Pe această cale se vor obține convertiri singuraticе, dar niciodată nu se va realiza o uniune a bisericii sau a întregului popor», (op. cit. pag. 81—83)». Cu privire la cauzele cari au provocat și cari au alimentat desbinarea, prințul Maximilian aruncă cel puțin jumătate vina și asupra latinilor. Dar pentru aceste păreri, ca și cari de când cu dogmatizarea infalibilității și a episcopatului universal al papei la a. 1870 nu ni-s'a prea dat să auzim din partea unui scriitor bisericesc apusean, a fost luat prințul Maximilian la ochi de cătră teologii curialști, cărora li s'a dat acum în urmă o bună ocazie ca să-l discrediteze ca «eretic».

Lucrul s'a petrecut astfel:

Călugării bazilitani dela Grottaferrata au început să publice o revistă «*Roma e l'Oriente*», cu scop ca să facă propagandă

¹ Astfel de epistole sinodale s'au păstrat mai multe. Avem d. ex. epistola prin care papa Grigore cel Mare își anunță patriarhilor răsăriteni suirea pe scaunul papal din Roma și îi roagă să-i acoarde, ca frați ai săi, comunitatea și reciprocitatea în rugăciuni și iubire, mărturisind că primește pe cele cinci sinoade ecumenice cari se ținuseră până atunci.

pentru reunirea bisericilor. Ei au rugat și pe prințul Maximilian, ca pe unul care cunoaște chestiunile controversate între biserici, ca să colaboreze la revista lor. Pentru primul număr prințul le-a și trimis un articol intitulat «Cugetări privitoare la uniunea bisericilor», care a și fost publicat — fără ca redacția să-și fi făcut vre-o rezervă asupra cuprinsului lui. La câteva zile după apariția aceluși articol, abatele *Pellegrini* dela Grottaferrata a publicat în organul Vaticanului «*Osservatore Romano*», și prin urmare cu consentimentul Vaticanului, o declarație, în care în numele redacției noului organ propagandist-unionist spune, că nu se identifică, ei, cari au publicat articolul în revista lor fără nici o rezervă, cu «ideile și rățăcirile într'ale doctrinei și istoriei» susținute de prințul Maximilian, ci le resping și combat, iar numărul respectiv al revistei lor îl retrag din publicitate.

Când a ajuns această declarație la cunoștința publicității, toată lumea s'a întrebat: ce a spus prințul Maximilian și ce «erezii» a propagat, ca să-și atragă osânda?

După informațiile ce le avem din ziarele străine, el nu a spus lucruri necunoscute, ci adevăruri istorice, pe cari le spusese și în opul citat, dar pe cari ultramontanii nu le pot suportă. El a spus numai o parte din adevărurile istorice referitoare la papism. După cuprinsul articolului, pe care-l găsim expus pe scurt în ziarul «*Tägliche Rundschau*» dela 20 Decembrie, el a spus cam următoarele:

«Biserica în cele dintâi veacuri nici decum nu a avut o formă monarhică de organizație. Culminația autocratică în papa, a primit-o comunitatea romană numai în suta a opta și pe urma *falșificateleor așa numite pseudo-isidoriane*. Regimul absolutistic al papismului a trebuit să provoace cu necesitate firească desbinarea bisericilor. — Cum poate fi reparat acest mare rău? E un lucru al imposibilității să aduci pe Răsăritenii zilelor noastre la aceia, ca să recunoască plenitudinea nelimitată a puterii infalibilului papă. Papa trebuie să facă din necesitate o virtute și să se mulțamească cu aceia, ca creștinii răsăriteni să primească papismul precum s'a întâmplat pe tăcute în cele dintâi șapte secole. Nici decum nu poate pretinde mai mult. Papa trebuie să concedă tuturor creștinilor răsăriteni, dreptul celei mai largi administrații proprii, care au avut-o până acum. Dacă ar vreă papa să facă pe Răsăriteni să-i simtească puterea în cea măsură în care o simțesc Occidentalii, ca adevă să pretindă pentru fiecare bulă multe mii de franci și nu cu mult mai puțin pentru încuviințarea de dispense, — atunci vor fi în drept Răsăritenii să privească dorința după o reunire a bisericilor ca o sete nepotolită după aur».

«În ce privește pe acei Răsăriteni, cari s'au unit cu biserica romană (așa numiți «uniți» de rit grecesc), ei trebuie să treacă în adevăr ca latini mascați, cari sunt priviți cu neîncredere, sunt tratați destul de rău și nu

exercită nici cea mai mică influință asupra regimului bisericesc. *Acești supuși s'au așezat ei înșiși în cel mai strigător contrast cu trecutul istoric al propriei lor țări.* Pe terenul dogmatic s'a construit pentru Apuseni cu intenție o mulțime de formule, pe cari Răsăritenii e imposibil să le primească. Roma trebuie să conceadă ca Răsăritenii să creadă numai ceea ce au ținut până acum, și cu nimic mai mult. Nu merge, ca să fie siliți să primească formele dogmatice ale Romei. Cu ocazia certelor de secole dintre Apuseni și Răsăriteni, *cei dintâi au fost lipsiți de iubirea de oameni, de onestitate și sinceritate.* Vina continuă pe care Roma o aduce Grecilor, e falșitate. Foarte cu nedreptul; căci Grecii pot să întoarcă această vină împotriva Latinilor cu măsură îndoită și întreită, sprijinindu-se pe fapte istorice incontestabile. Persecuțiile ce le-au îndurat Grecii din partea papilor, au fost îndelungate și înspăimântătoare. Aroganța, dorința după dominație și cruzimea papei Nicolae I. au fost insuportabile. Bulele lui Leo IX au fost pline de cele mai vehemente și amare calomnii. Inocentiu III a răpit cu o violență barbarie bisericile Grecilor, a depus pe episcopii și arhiepiscopii lor, le-a confiscat averile bisericesti, pentru a dărui latinilor bisericile, averile și beneficiile lor. Nu este neînsemnat numărul falșificatelor în favoarea bisericii romane. La sinodul dela Florența din suta a XV au fost falșificate textele părinților bisericesti; tot asemenea au fost falșificate deciziunile sinoadelor de mai înainte, cu acel scop, ca pretențiile latinilor față de Greci să aibă pe ce se sprijini. Tot asemenea a fost siluit înțelesul multor pretenții și mărturii, pentru a dovedi doctrina despre purgator, transsubstanțiațiune și alte articole, de credință».

Articolul îl încheie prințul Maximilian prin exclamația: «O, frații mei iubiți din Răsărit și Apus! Doresc ca ochii voștri să fie plini de claritate și sinceritate, plini de limpezime și simpatie și iubire, căci atunci toate gândurile noastre vor fi în acelaș timp adevărate și drepte și toată lumina se va pogori pe corpul unic al întregii creștinătăți!»

Eră de prevăzut, că pentru aceste adevăruri dureroase pentru papism, prințul Maximilian va fi tras la răspundere. Înainte de ce puteam ști ce atitudine va observa, am spus la alt loc, că pentru noi e indiferent cum își va disciplina biserica apuseană pe un preot al ei, fie acela chiar și prinț. Cetesc în ziare, că a fost la Roma, că papa i-a lăudat pietatea și zelul preoțesc, și că s'a supus «laudabiliter». Conflictul s'a aplanat.

Dar de aici nu rezultă nici decum, că afirmațiile prințului Maximilian n'ar fi adevărate. Ele sunt adevărate, fiindcă se bazează pe fapte și documente istorice, cari nu pot fi făcute neexistente. Galilei încă a fost constrâns să-și revoace părerile, dar din cauza aceasta pământul n'a încetat a se învârti și mai departe în jurul soarelui. Noi cari trăim în sânul bisericii catolice

și ortodoxe a Răsăritului, care a fost martoră la toate actele și inovațiile papismului, știam de mai înainte și le-am și spus cele ce a îndrăsnit să afirme prințul Maximilian. Ba știam mai mult. Noi știm, că papismul, dimpreună cu unele doctrine ale sale, nu are temei în descoperirea dumnezească și n'a existat în vechia biserică ecumenică, ci este o inovație posterioară și ilicită creațiune omenească, contrară voinții și învățăturilor descoperite de Mântuitorul Christos. Acele creațiuni omenești, prin cari papismul a falsificat ființa și doctrina bisericii lui Christos, au produs în trecut desbinarea și stau astăzi în calea reunirii bisericilor. Pe câtă vreme papismul ține la acele creațiuni omenești ale sale, o reunire între biserica ortodoxă și cea papistă, e peste putință. Biserica ortodoxă se știe a sta în cea mai intimă continuitate și comunitate de credință cu vechia biserică ecumenică prin care a primit dela Christos adevărul mântuitor și-l păstrează în toată curățenia lui genuină până în ziua de astăzi. La acest adevăr dumnezeesc ea nu va renunța și nu poate renunța de dragul unor păreri omenești. Dacă biserica romană apuseană dorește cu sinceritate reunirea bisericilor, atunci să-și supună crezul ei dogmatic unei temeinice reviziuni și să elimineze dintr'ânsul tot ceia ce nu stă în conformitate cu doctrina bisericii vechi ecumenice.

Aceasta e calea cea adevărată pentru realizarea reunirii bisericilor.

Dr. Nicolae Bălan.

O SFINȚIRE DE BISERICĂ ÎN RĂȘINARI

la anul 1815.

În actul ce urmează se face pomenire despre o sfințire de biserică în Rășinari la anul 1815. În partea primă, sub «Înștiințare», ni se descrie ceremonialul sfințirii bisericii nouă — biserică cea mare lângă care se află cripta mitropolitului Șaguna — iar în partea a doua, în «Insemnare», se cuprind numele «juraților stăpânitori, ajutători și îndemnători la săvârșirea zisei biserici până la sfințire», descriind pe fiecare persoană — în general cu ce a contribuit, făcându-li-se câte o scurtă caracterizare. Partea din urmă fiind de un interes mai mult local, cuprinzând nume locale, o omit.

Mai amintesc, că actul e scris pe o coală de hârtie cu litere cirile, de altcum o scrisoare foarte frumoasă și legibilă. E semnat de diaconul Vasilie Papp — mai târziu preot — care cunoștea pe lângă limba română și cea latină, germană și maghiară.

Popa Vasilie, numit și de «Știază» sau numit și «Iacobits» avea bunul obicei de a eterniza multe lucruri în cărțile biseri-

cești. Multe din însemnările mărunte sunt scrise și în latinește, nemțeste și ici colo în ungurește. Tot dela acest preot ni se păstrează și actul de care fac amintire.

L'am aflat în frumoasa și vechia bibliotecă a parohului Sava Popovici — tatăl regretatului profesor Barcianu. Trecutul bisericii noastre, mai ales în amănunte fiind puțin cunoscut, credem, că orice contribuție, fie și de interes local, poate fi de interes. Actul pomenit e următorul:

Inștiințare.

Se face printr'aciasta tuturor următorilor noștri, cari se vor învrednici a ceti în aciasta, precum că în 15 Maiu 1801 numărul curții împărății apostolicești a neamșului 1689, împărățind preasfinția Sa Mărire împărătească Francisc și guvernator țării noastre a Ardealului George Banfi (a cărora pomenire în veci să fie neuitată) prin secretarășul Ardealului Iosif Doja, au căpătat slobodul și crăescul sat Rășinari milostivă slobozenie de a mai ridică o biserică în Rășinari, și într'acel an au și început a se zidi biserica cea din copăcele, hramul sfintei Troițe, care cu ajutorul lui Dumnezeu și prin multe și mari ostenele și cheituieli într'atâta s'au isprăvit încât în anul 1815 în 12 zile Septemvrie s'au și sfințit prin prea luminatul și preasfințitul Domn D: Archiereu al neuniților din marele principat al Ardealului Vasilie Moga născut din Sasșebeș; slujitori și ajutători la sfințire a avut zisul episcop pe Ilie Popovici, întâiul protopop al Sibiului și și asesor scaunului episcopesc și fungeș paroh în Maierii Sibiului din jos; pe Anghel Faurovici al doilea protopop al Sibiului și al locului, asesor scaunului episcopesc și fungeș paroh al Mohului; fostul capelan de oaste al slăvitului regiment Beniovsci, născut în Abrud; Bucur Bobeș paroh Maierilor din sus ai Sibiului și asesor scaunului episcopesc; Ioan Căzan, Savva Popovici, Aleman Căzan, Isaie Măț, Iacob Isdrail toți parohi fungeși la Rășinari; întru protodiacon a avut Măria Sa pe fungeșul dascăl din Maierii Sibiului din sus Simion Jinariu, doi diaconi ai Rășinariului, Vasilie Papp dela Stiază, Petru Brotea și alt preot străin, arhivarășul episcopesc Nicolae Adamovici născut din Abrud; au fost cântăreți de față, a mai fost domnul teolog Ioan Moga, nepotul Domnului episcop.

Sâmbătă, înaintea vecernii, au eșit călări toți jurații și bătrânii și alți voinici mai tineri tot 2 cite 2 înaintea Domnului vlădică până în capul dumbrăvei, și au avut cu toții până la biserica cea veche din sat, și acolo s'au îmbrăcat D. ep. cu Mintia, preoții cu sfilele, diaconii cu stiharele, și așa dimpreună cu tot satul făcînd Litie au mers la biserica cea nouă, și acolo cu toții au făcut vecernia.

Iară a doua zi Duminecă, din rânduială dumnezeiască zi foarte frumoasă, până atuncea au tot plouat și după aceea iarăși, cu mare bucurie s'au sfințit zisa și sfânta biserică, hirotonind într'ansa și 2 diaconi și 2 preoți, cu numele se știu 2, adecă hirotonit întru diacon George Morariu

din Sasșebeș, ginere protopopului Mediașului Nicolae Popovici din Vorumloc, întru preot pe feciorul protopopului Ilii, Iosif Nemeș din Dobra.

După săvârșirea sfintei liturgii, Domnul vlădică cu toți preoții și diaconii afară din biserică, a făcut osfeștanie, și chiar cu mâna preaosfinții sale a botezat tot norodul până la copilul cel mai mic. Fiecare a dat după putință, care un zlot, care jumătate, care mai puțin, măcar că oamenii nu au știut obiceiul, altmintrelea s'ar fi căpuit de acasă, de ar fi cinstit câte 10 câte 20 de zloți, că între tot norodul eră o foarte mare și nespūsă bucurie.

Apoi după osfeștanie au început oameni a chemă pe la morminte pe D. Vlădica, și aproape ca la 100 de morminte au mers cu toți preoții slujbă făcând și diaconii înainte cădind, care după putință unii oameni da câte 2, alții câte 3 și câte 5 zloți, și l-ar fi chemat și mai mulți oameni la morminte și alții pe acasă la osfeștanie, dar s'au fost ostenit Măria Sa cu toți ceialalți că eră mai la 2 după amiază.

Și așa cu toții, de multe ori pomenitul Arhieriu cu preoții, diaconii, jurații și bătrânii întru adevăr cu toții osteniți, dar în nespūsă bucurie sub tragerea a tuturor clopotelor au mers la prânz în casa repausatului paroh Daniil și prinzând cu pace mai pe urmă s'au sculat judele Coman Șerb, a cinstit în numele a tot satul cu 100 de zloți cu titulă de plată. Iar de ceia parte Petru Albu cu un galben de aur învăluit într'o hârtiuță a cinstit pe Arhieriu tot pomenit, și acesta i-au sărutat de amândoi în frunte, și sculându-se au pornit cătră casă petrecându-l iarăși o ciată de voinici până la drumul jumătate. Și așa s'au început sfânta slujbă în biserică din copăcele, slujind în săptămâna cea dintâiu popa Savva cu diaconul Vasilie amândoi dela Știază.

Preotul *Cioran*.

PREDICA LA NAȘTEREA DOMNULUI IISUS CHRISTOS.

Iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul; că s'a născut vouă astăzi Mântuitor, care este Christos Domnul.

Luca 2, 10—11.

Iubiți fii!

Glasuri vesele străbat azi câmpiile și codrii — glasurile tinerilor și bătrânilor. Roiuri-roiuri inundează ei cu colindele casele creștinilor, împrăștiind vestea cea mare: S'a născut nouă Mântuitor.

În mijlocul obșteștii veselii, ce dela un capăt la altul străbate lumea creștină, pot oare rămâne nepăsător eu tâlcuitcrul cuvântului dumnezeesc?...

Cuvântul meu cătră voi, din ușa acestui sf. altar, va aveă deci de temă graiul vesel al îngerului cătră păstorii din jurul Vitleemului, căror trezindu-i din somn, — le-a spus: Iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul, că s'a născut vouă astăzi mântuitor, care este Christos Domnul! Voiu încercă adevă să arăt: în ce se cuprinde bucuria cea mare, care este «*la tot poporul*».

Harul lui Dumnezeu și îndelunga voastră răbdare să însoțească cuvintele mele de învățătură, ca din sărbarea «Nașterii Domnului» să fie mare și câștigul nostru pentru suflet!

Ne transpunem suflaște iubitorilor la începutul începuturilor, la timpul când Dumnezeu a zis: Să facem om după chipul nostru! (Facere 1, 26). A făcut Dumnezeu atunci pe Adam și Eva. Datu-le-a raiul, locul desfătării, de locuință. Nu mult au stăpânit însă acolo, căci iată ce ne vestește Moise prorocul de întâmplarea lor: «Și a scos Dumnezeu pe Adam și l-a sălășluit pe el în preajma raiului desfătării, și a rânduit Heruvimi și sabie de foc învățitoare ca să păzească calea lemnului vieții (Fac. 3, 24).

Graiul lui Moise este limpede — pe înțelesul tuturor, însă și îngrozitor. Ce ne spune graiul? Zice că dintru început nu eră jale, ca acum în lume. Nu eră vieța chin și vai. Se scurgea în deplină seninătate, cum trec anii copilăriei sburdalnice. Adam și Eva — dela cari se trage tot neamul omenesc — nu cunoșteau grijile, nu știau ce sunt durerile. Se desfătau în raiu neconturbați de bătrânețe că vine, ori de timp, că trece. Dar ei n'au știut prețui binele, cum n'au preț galbinii înaintea celui ce viața întreagă încarcă și descarcă la ei, căci îi zac în toate unghiurile grămadă că nu se poate mișcă de ei. Pe Adam ușor l-a înșelat Eva, pe ea ușor a înșelat-o diavolul ce luase forma șarpelui. Urmarea? Ne-a spus-o Moise! I-a scos D-zeu din raiu în preajma raiului și a pus și Heruvimii cu săbii de «foc învățitoare», ca să nu-i lase a se întoarce din nou unde au fost. Acum numai se încep nevoile. Nici tu bucurie, nici tu liniște suflaștească nu mai ai intrare la strămoși, nici la următorii lor noi oamenii.

Înțelesul vorbelor ce le spune Moise, pentru mulți va fi poate, că soarta strămoșilor, și a noastră a tuturor a devenit mașteră prin aceea, că dela izgonirea din raiu, trebuiau oamenii să sufere foame, sete, frig... Au și acest înțeles cuvintele, pentru că tot Moise zice: «Spini și pământ va răsări ție și vei mânca iarba pământului. În sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământ din care ești luat (Facere 3, 13—19). Numai ceice din greu muncim în brazdă — din zori și până în noapte — priceperă: cât de greu este a trăi în lume — în marea valurilor amenințătoare ce ne impresor!

Și totuș nu munca face mașteră soarta. Ce ar fi vieța omului fără muncă? Apă stătătoare ce o umple toată necurătenia din lume! — temniță nesuferită! Se simt bine leneșii? Alor membre sunt doar pline de dureri, fața lor e față de om mort, și vieța lor este chin fără de sfârșit! Lor li-se pare toată minuta trecută din vieță oară și oara ziuă și ziuă an și anul veac lung! Munca ce a impus-o D-zeu, ca datorință după scoaterea din raiu a strămoșilor a fost pentru ei deci un bine; i-a întărit trupește, i-a făcut până muncesc a-și mai uita grijile, ce ca plumbul li apasă.

În ce constă deci pedeapsa scoaterii din raiu?... Examinând de aproape referatul, ne bat la ochi două lucruri: a) Dumnezeu așază pe

strămoși în preajma raiului, b) pune Heruvimi cu săbii de foc, să păzească intrarea. De ce face așa Dumnezeu?... Aduc o asemănare. Să zicem, că cineva dintre noi prin necumpăt și-a pierdut moșia, i-s-a luat prin toabă casa și masa, și străinul îi stăpânește căminul, iar el se aruncă dintr'un loc în altul, cum poate. Să zicem, că acest om are zi de zi drum pe dinaintea casei ce odinioară era a sa. Putea-va trecând acest om privi cu inimă liniștită la casa și curtea — acum foste ale lui? Nu va simți oare pișcătură de inimă la fiecare trecere «pe alătura». Nu-i va spune în glas tainic — de câteori trece pe acolo — căminul, boii, plugul și toate lucrurile din jurul casei: Ne-ai fost stăpân! Alții se desfătează acum în sudoarea părinților tăi!? — Așa Adam. L-a pus în preajma raiului, ca mereu să-l doară binele pierdut, și a pus «sabie de foc învăritoare» de pază, ca decâteori își ridică ochii sus — să-l prindă groază...

Care va să zică D-zeu a aplicat *pedeapsă sufletească* strămoșilor, care cu mult mai greu doare ca ceace se aplică trupului. Durerile trupești — după vindecare — de fel ori puțină urmă de durere lasă în mădulări. Cine însă *germenele nefericirii* îl poartă în suflet — pe vecie *sufere foarte cumplit* și cu Iov strigă: *Pentruce n'am murit în pântece și după ce am eșit din pântece, căci nu am murit îndată? Și pentruce m'am pus pe genunchi și pentruce am supt țigetele? Acum dormind aș tăcea și zăcând m'aș odihni* (Iov 3, 11—12).

Pedeapsa aceasta sufletească crește încă și se mărește prin faptul, că Adam nu-și putea ridica ochii spre cer și nu putea striga cu Psalmistul: *Veselimă-voiu și mă voiu bucura de tine!* (Ps. 9, 3). Dumnezeu meu: *cătră tine mă nec!* (Ps. 62, 2), ori cu *Avraam*. De vederea Domnului mă voiu bucura! (Av. 3, 18). Și nu-și ridică ochii și nu putea striga așa, pentrucă Dumnezeu se întorsese dela el, pentrucă Adam nu mai avea tată și patron bun, care să-i poarte de grijă, cătră care să se poată întoarce cu încredere în păsurile vieții atât de schimbătoare...

Ce va să zică a nu avea părinte, cărui să-i descoperi tainele inimei și care să-ți fie liman în mijlocul mării vijelioase — o cunosc prea bine toți ceice de timpuriu rămân orfani de părinți, toți ceice nu au în lume binevoitori, patroni.

Nici această durere nu se poate însă asemăna cu durerea celui care nu are pe Dumnezeu. La cel fără D-zeu se adevăresc alte cuvinte ale Psalmistului ce zice: *Sufletul meu pământ e fără apă!* (Ps. 142, 6). Da! Roua, umezala crește plantațiile și pe timp secetos ele se uscă și per cum se stânge fumul și se topește ceara de fața focului. Ce e umezeala pentru pământ, aceea este credința sau religia pentru viața sufletească. Din credință nasc și cresc toate virtuțile, lipsind credința se duce și fericirea și scad virtuțile, pentrucă se ivește în suflet «golul» — propriu orfanilor ce nu au patroni — care gol tâmpește, înneacă în germene orice însuflețire orice pornire mai înaltă (cătră idealism)...

Iată starea lui Adam în toată golătatea ei!

Desnădejdea dela el a trecut și asupra următorilor asupra întregii omenimi. S'a făcut cu timpul încercări, nu-i vorbă, a înlocui pe D-zeu cel pierdut cu alți zei străini. Încercat-au popoarele vechi a cinsti și multă vreme au cinstit, ca zei, lucrurile de pe pământ (șerpi, mâțe, boi, petrii, arbori), apoi soare, lună, stele ș. a.; ridicat-au altare de închinat pe seama acestora; adus-au jertfe de împăcare de roduri, de dobitoace, ba și de vieți omenești. Nimic au folosit. Conștiința neprihănită dictă oamenilor și ei înțelegeau, că nu acești zei pot *restatornicî pacea lor sufletească pierdută*.

Veacuri lungi a dăinuit neliniștea. Și orice s'a întreprins pentru a aduce mulțămire în conștiință n'a folosit nimic. Din veac în veac lumea se ticăloșea. Pe timpul lui Christos apoi sufletește oamenii erau «cadavre» sau cum zice evanghelia «morminte spoite pe din afară și pline de urâciuni pe dinlăuntru»...

E scris însă, că înaintea lui D-zeu nimic nu este cu neputință. Cu puterea cuvântului a zidit lumea și tot cu puterea harului său, ce «covârșește ceriul și pământul», a ridicat și lanțurile robiei sufletești a omenimei și a slobozit-o din starea de moarte.

Sosind «plinirea vremii», trimis a fost Iisus Christos, ca să predice: Duhul este carele înviază, iar trupul nu folosește nimic (Ioan 6, 63). De vrea cineva să vie după mine, să se lapede de sine (Mat. 16, 24). Cel ce-și urește sufletul în lumea aceasta în viața vecilor îi va păzi (Ioan 21, 25) și trimis a fost, ca să nimicească «sabia de foc» ce păzea intrarea raiului... «să împace» pe om cu D-zeu și să-i asigure fericirea — moștenirea pierdută a raiului. Și lumea moleșită, dedată la desfrânări — fără nici un mai nobil, s'a trezit ca din greu somn. De pe conștiința ei a picat plauza... o apăsă. Invățătura nouă s'a lășit cum se lățește pojarul în câmpul uscat și secetos, prins-a cu sine și inimile oamenilor cum duc valurile corăbiile apucate în vârtejul lor. Locul întristării de mai înainte în inimă îl ocupă bucuria, pentru că de aci încolo nu se mai simte singur în lume omul. Avem pe Dumnezeu, care nu are mânie, căci El este iubirea, pe D-zeu celce ne primește din nou în raiul sufletesc. De aceea de acum înainte putem striga cu dumnezeescul Pavel, care zice: Iată nu mai ești rob ci fiu, iară de ești fiu și moștean ești lui Dumnezeu prin Iisus Christos (Gal. 4, 7)...

Am tălmăcit, cu aceste, așa cred, pe înțelesul tuturor, salutul îngerului către păstorii din Vitleem: Iată vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul, că s'a născut nouă Mântuitor, care este Christos Domnul!

Salutul luat după înțelesul din lăuntru, ne reamintește tot ce vă spusie referitor la starea sufletească a omenimei dinainte și după Christos. Parcă ne spune acest salut cât de nefericiți erau oamenii, și cât de înflăcărați s'au făcut din noaptea, în care au primit harul! Adevărat! Cuvintele îngerului ne-au vestit cetățenia cea cerească, care o pierduse strămoșul Adam. Ele ne îndeamnă totodată a cultiva mai cu dinadinsul și floarea ce se chiamă: iubire, adevărată plină de milă către fratele, aproapele no-

stru. Nu din vrednicia noastră am moștenit din nou ceriul! Harul lui Dumnezeu ni-l-a redat prin Iisus Christos! Cum Dumnezeu ni-a trimis *har fără conlucrarea noastră, că nici un bine nu am făcut, să-l merităm, oare noi nu putem face aceeaș — în măsura puterilor noastre — față de cel năcăjit din frați? Oare nu putem trăi și pentru binele de obște, nu numai egoismului — iubirei de sine?...*

Iubiților! Biserica a întocmit praznicul «Nașterii Domnului» pentruca an de an să ne aducem aminte de ceea ce am fost și suntem; și datina colindării pela case — cu ieslea, steaua, magii dela răsărit — de aceea se practică, ca an de an să ne renaștem sufletește în preajma zilei, cum s'au renăscut păstorii și ceilalți ce au fost martori Vitleemului. De ce totuș nu ne putem înălța la seninătatea Vitleemului ceresc? de ce pe zi ce merge sărbarea o ținem mai mult din datină decât adevărată evlavie. Pentrucă un fel de lăncezală, un fel de tocire a sentimentelor religioase se observă la noi! Ne cufundăm în daraverile lumii, ne îngămădim cu griji lumești și necredința își face larg loc prin șirurile creștinilor... Poate dăinuî așa stare? Dacă vrem să nu cădem în nefericirea lui Adam și a omenimei celei înainte de Christos, trebuie să ne desbrăcăm de omul vechiu și să îmbrăcăm haina credinței ce Christos a adus-o în lume...

Să lăpădăm, deci, dela noi toată grija cea lumească, ca să primim pe împăratul mării, care în Vitleemul cel ceresc cu mărire și astăzi ni-se arată. Amin!

Vasile Gan,
protopop.

PREDICĂ LA A III-A ZI DE CRĂCIUN.

Despre mucenicul și arhidiaconul Ștefan.

*«Tot cel-ce mă va mărturisi pe mine înaintea oamenilor, mărturisit-voiu și eu pre el înaintea Tatălui meu, carele este în ceriuri»
(Mat. X. 32).*

Iubiți creștini! Abia cu două zile înainte am prăznuit ziua Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos, și azi sărbăm, deja moartea *întâiului* mucenic Ștefan, care a îndurat mucenicie pentru mântuitoarea învățătură a Domnului nostru Iisus Christos.

Dupăce Duhul Sfânt s'a pogorît peste apostoli și i-a întărit pentru ca să poată și mai departe propovedui evanghelia Mântuitorului nostru Christos, la cuvântul apostolilor au trecut foarte mulți jidovi la credința creștină — singura adevărată — și așa numărul creștinilor crește tot mereu, încât Apostolii nu mai erau în stare să propoveduească și cuvântul lui Dumnezeu și să îngrijească și de celelalte trebi ale comunității. Au luat deci hotărîrea ca să aleagă încă 7 bărbați dintre cei mai buni, cu cari să împărțească cele ce aveau de îndeplinit. S'au și ales 7 bărbați în fruntea cărora sta Ștefan, care, precum ne spune Ev. Luca, eră plin de credință și de Duh sfânt. Acești 7 bărbați să numiau diaconi, iar Ștefan,

ca cel mai învățat și mai cu zel se numia arhidiacon, adecă înainte stătorul diaconilor.

Arhidiaconul Ștefan, ca învățacel al Apostolilor și-a îndeplinit cu sfințenie chemarea și datorința, ce și-a luat-o asupra sa, căci zice Luca: «Ștefan eră plin de credință și putere, făcea minuni și semne mari în popor, și nime nu putea să steie împotriva înțelepciunii, cu care vorbiă el». Credința s'a neclătită și curajul cu care combătea pe jidovii cei îndărătnici i-au pricinuit moartea. Fiind convins despre adevărurile propoveduite de Mântuitorul Iisus Christos, fiind convins că numai acelea ne pot aduce mântuirea sufletească, certă pe toți cari nu credeau, ci își băteau joc de dl Christos și de învățăturile Sale. Așa s'a întâmplat că într'o convorbire, ce a avut-o cu unii dintre mai marii Jidovilor, s'a năcăjit pentru necredința lor și i-a certat cu cuvintele: «Pe carele din proroci n'au gonit părinții voștri? și au omorît pe ceice mai înainte vestea de venirea celui drept, a căruia acum voi vânzători și ucigători v'ați făcut». (Fapt. Ap. VII. 52). Auzind Jidovii aceste cuvinte, s'au infuriat, iar Ștefan ridicându-și ochii cătră ceriu, văzû Mărirea lui Dumnezeu și pe Fiul stând deadreapta lui, și a zis: «iată văd ceriurile deschise și pe Fiul omenesc stând la dreapta lui Dumnezeu». (Ibid. VII. 56). La auzul acestor cuvinte Jidovii s'au infuriat și mai tare și năvălind asupra lui, l-au scos afară din cetate și l-au ucis cu pietri.

Astfel glăsuește sfânta Scriptură despre moartea sf. Ștefan, care prin aceasta și-a câștigat un merit neperitor, și-a agonisit cununa cea vecinică pe care numai puțini o pot câștiga. El a fost cel dintâi care a primit cununa pregătită pentru aceia, cari cu credință și dragoste viețuesc aici pe pământ și cari chiar și vieța și-o dau pentru credința cea adevărată. Vor zice unii necredincioși, că doar și aici pe pământ își poate omul agonisi cunună, cunună de mărire și renume! Da. . dar oamenii aceia uită, că toate cele pământești sunt și trecătoare! Așa, coroana de pe capul unui domnitor curând trece pe capul altuia, renumele și mărirea unui învățat curând apune, îndată ce vine altul, cu o nouă descoperire, cu o nouă învățătură; până când cununa ce și-a câștigat sf. Ștefan e neperitoare, e vecinică, și — deși nu e din aur sau pietrii scumpe, e cu mult mai frumoasă, căci e compusă din virtuți și stă sub îngrijirea și harul lui Dzeu.

El a fost numai un învățacel al Apostolilor, însă iubirea lui față de Dumnezeu și Mântuitorul, sârguința sa întru propoveduirea cuvântului lui Dumnezeu, a fost asemenea cu a Apostolilor! Dela Apostoli a luat învățătura Cuvântului lui Dumnezeu, însă el le-a arătat cum au să moară pentru mântuitoarea învățătură a lui Iisus Christos. A mărturisit cu toată tăria credinții lui pe Christos Fiul lui Dumnezeu celui viu și Jidovii din răutate l-au ucis, crezând că prin aceasta îi pricinuesc dureri, însă el a dobândit binele cel mai mare: fericirea vecinică.

Arhidiaconul Ștefan până eră încă în vieță, se bucură de-o deosebită vază înaintea oamenilor și chiar înaintea Apostolilor. Văzând sf. Apostoli

câtă credință are și ce iubire adâncă e sălășluită în inima lui, i-au încredințat multe afaceri de ale comunității, iar el pentru a răsplăti această încredere, ce o aveau sf. Apostoli față de el, și-a și îndeplinit datorința cu cea mai mare dragoste și sfințenie. Învățătura lui Christos a propovedit-o până chiar și în templul jidovesc, arătând Jidovilor care este religiunea, care este credința cea adevărată, carea singură e în stare a da omului pământean pacea și liniștea sufletească, atât de trebuincioase în viața aceasta pământească. Preste tot, în toate lucrările sale urmă Învățătorului său. Eră un creștin adevărat! Mai presus de toate îi eră predicarea cuvântului lui Dumnezeu și îngrijirea de orfani și văduve, căci ținea tare la adevărul cuprins în cuvintele Mântuitorului: «Celce mă va mărturisi pre mine, și Eu voi mărturisi pentru el inaintea Tatălui meu».

Iubirea față de aproapele, și-o arată și la sfârșitul vieții sale, când în loc de răsbunare, se roagă pentru vrășmașii săi zicând: «Doamne iisuse primește sufletul meu. Doamne nu le socoti lor păcatul acesta». (Fapt. Ap. VII. 59, 60.).

Prin moartea sf. Ștefan s'a adevărit ceea ce a zis Apostolul Pavel despre iubirea față de Dumnezeu, adică: «nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici puterile, nici cele ce sunt acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncul, nici orice altă făptură nu poate să ne despartă pre noi de dragostea lui Dumnezeu, care este în Christos Iisus Domnul nostru». Sfântului Ștefan nu i-a fost frică de moarte, ci cu fruntea ridicată și cu inima liniștită a privit spre cei ce se pregăteau, ca să-i curme firul vieții. Atotputernicul Dumnezeu cunoscând slăbiciunea omului și nestatornicia sa, i-s'a arătat în toată mărtirea Sa cerească, ca astfel să-i dea putere, spre a putea suportă durerile, și să-l întărească în credință, ca astfel nici loviturile cu pietri, să nu-l poată clătina.

În sf. Ștefan a avut biserica creștină un mare și aprig propoveduitor al Evangheliei Domnului Christos, un mare povățuitor al poporului. El a fost cel dintâi, care și-a dat viața pentru evanghelia Mântuitorului nostru Christos! Dar oare fost a el și cel din urmă?... Nu! Lui i-a urmat un număr foarte mare de bărbați, cari mai bine au voit să moară, decât să trăiască în cruntă rătăcire și să creadă altcum decum le spune inima. Păgânii nu s'au îndestulat cu viața sf. Ștefan; însășoșarea lor după sânge de creștin nu s'a îndestulat cu sângele nevinovat al celui dintâi mucenic, — de aceia i-au luat la goană pe toți aceia, cari aveau curajul de a mărturisi că sunt creștini și cred în Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu. Dar totul a fost înzadar, căci din sângele unui mucenic răsăriau sute și mii de creștini, așa încât azi o parte foarte mare a lumii a primit credința și învățăturile Mântuitorului nostru Iisus Christos. Apostolul Pavel, care mai înainte de a primi botezul creștinesc, se chiamă Saul, în tinereța sa eră un vrășmaș neîmpăcat al creștinilor; îl vedem chiar și la uciderea lui Ștefan păzând hainele Jidovilor. Din ochii lui plini de focul tineretelor se vede cum ar fi voit ca barem numai cu o lovitură să gră-

bească moartea lui Ștefan! Dar mai târziu, prin puterea dătătoare de viață a învățăturilor creștine, după ce a primit și botezul lui Christos, devine cel mai harnic, mai iscusit și mai cuminte propoveditor al Evangheliei lui Christos.

Vedem deci, iubiți creștini, că iubirea Mântuitorului Iisus Christos arată față de oameni, a trezit iubire de Dumnezeu și în inimile oamenilor. Multele pilde de mucenicie a atâtor creștini, pe cari ni-i arată istoria creștinismului, sunt tot atâtea dovezi de iubire curată și alipire față de învățăturile înalte și mântuitoare ale Tatălui ceresc, date omenimii prin graiul omenesc al Fiului lui Dumnezeu. Sf. Ștefan încă din iubire și-a dat viața pentru Iisus Christos; din iubire a răbdat loviturile vrășmașilor săi dar și pentruca să arete Jidovilor că de dragostea lui Christos nimica nu e în stare a-l despărți, nici chiar moartea.

Această zi, sfânta biserică ne aduce aminte de învățacelul ascultător și sârguincios, carele a fost sf. Ștefan; ne pune înaintea ochilor sufletești icoana bărbatului cu însușiri frumoase, a aceluși bărbat, care încredințat cu multe afaceri de mare însemnătate împreunate cu răspundere nu numai înaintea oamenilor, ci și înaintea lui Dumnezeu, își îndeplinește diredgătoriu cu scumpătate, și cu cea mai mare conștiențiozitate. Icoana aceasta prea frumoasă să ne atragă azi și privirile noastre, căci ce poate fi mai frumos pe lume, decât a fi un bun ascultător de învățăturile creștine, a fi creștin cu vorba și cu fapta, întocmindu-ne întreagă viața noastră după învățăturile și predicile acelei biserici, pe care a întemeiat-o însuș Fiul lui Dumnezeu.

Ca fiii ai bisericii creștine suntem datori a crede în învățăturile mântuitoare ale ei, dovedind o astfel de iubire față de acest așezământ sfânt, încât nici înfricările dușmanilor ei să nu ne poată despărți de ea.

Ca oameni în vârstă de câteori nu ni-se dă prilejuri de-a fi însărcinați cu astfel de lucrări, cari săvârșite corect, au menirea de a ajuta biserica noastră întru ajungerea scopurilor nobile ce urmărește! Nu se cuvine deci, ca în astfel de împrejurări să fim totdeauna la locul nostru, gata de a o putea apăra de orice lovitură dușmănoasă, ce ar veni din afară!? Arhidiaconul și mucenicul Ștefan, pe lângă predicarea Evangheliei lui Christos, chiemarea lui de căpetenie, a mai avut de îndeplinit și alte lucruri, pe cari i le-au încredințat sf. Apostoli, și pe toate le-a săvârșit cu dragostea omului dornic, de a lucra și a face bine. Noi ca fiii ai bisericii noastre naționale, ca membrii ai sinodului și comitetului parohial, încă am luat asupra noastră multe datorințe, ce datori suntem a le îndeplini, ca astfel mai cu ușurință să poată ajunge biserica, împreună cu fca ei școala, la scopul, pentru care sunt așezate.

Cuvine-se deci ca azi, când sărbăm ziua morții întâiului mucenic Ștefan, să-i aducem cântări de laudă și să ne nizuim a-ne arată în toate faptele noastre, că suntem fiii lui Christos: neclevetind pe nimenea, nepoftind averea altuia, ci să căutăm, ca noi din puterile noastre să ne ago-

nisim cele trebuincioase pentru traiu; din prisos să facem milostenie, neuitând însă nici de așezămintele noastre de învățătură și înaintare în cele bune; pre ceice ne clevetesc să-i iertăm, și să ne rugăm pentru dânsii, după cum s'a rugat și sf. Ștefan pentru dușmii săi. Cu astfel de fapte mărturisim pe Christos, iar «tot celce mă va mărturisi înaintea oamenilor — zice Domnul — și eu voi mărturisi pentru dânsul înaintea Părintelui *meu*, carele este în ceriuri».

Preotul *Traian Petrișor*.

DIN SCRIERILE PĂRINȚILOR BISERICEȘTI.

Cele cinci cuvinte ale sf. Petru Chrisologul despre fiul cel risipitor și despre cel cruțător.

Cuvântarea V.

Este o însușire proprie a debitorului viclean și nesimțitor, de a nu îndeplini făgăduințele făcute și a mânia încontinuu pe creditorul mult îngăduitor prin apucături îndelungate și meșteșugite. Suntem deja la a V-a cuvântare despre îndepărtarea și reîntoarcerea fiului risipitor și numai acum — după ce cunoaștem istoricul parabolei — cutezăm a ne ridică la cunoașterea mistică și sublimă a Dumnezeirii. Voi, rugați-vă lui Dumnezeu, ca eu, care cu tot darul ce mi s'a încredințat, din parte-mi sânt un debitor atât de neputincios, prin grația Dumnezească să vă pot fi un plătitor bun...

«Un om — se zice — a avut doi feciori»: După-ce Christos a luat asupra sa sarcina păcatelor noastre și Dumnezeu a luat corp omenească, ca Dumnezeu cu drept cuvânt se numește și om, cu adevărat să numește părinte alor doi fii: pentrucă natura omenească străbătută de cea dumnezească, pietatea unită cu divinitatea a amestecat pe Dumnezeu cu omul și a schimbat pe Domnul în părinte. Acest om dară, acest părinte a avut doi fii, doi fii prin puterea creatoare a grației divine, iar nu prin necesitatea nașterii, doi fii pe cari nu s'a nizuit a-i avea, ci a poruncit numai a-i avea: pentrucă și în ochii noștri Christos a fost om, dar așa că el a rămas și pe mai departe în deplina Sa maiestate dumnezească.

«A avut doi fii»: adecă două popoare, poporul iudeu și cel păgân: pe cel iudeu cunoașterea legii l-a făcut mai bătrân, iar pe cel păgân absurditățile păgânismului l-a făcut mai tinăr. Pentrucă după cum înțelepciunea indică starea hărbăției, întocmai așa nebunia nimicește tot ce este al unui bărbat. Pe acesta deci moravurile l'a făcut mai tinăr iar nu anii, precum și pe celalalt, nu timpul l'a făcut mai bătrân, ci maturitatea cunoștințelor.

«Și a zis cel mai tinăr tatălui său: tată dă-mi partea ce mi-se cade din avuție»... Acesta nu pretinde dela cunoscătorul inimilor cu gura, ci cu inima, pentrucă *voința noastră proprie* cere dela Dumnezeu bine sau rău. Deci dupăce împreună cu părintele său a fost posesorul averii, prin voința sa proprie a ajuns ca să zică: «Dă-mi partea ce mi-se cade din

avuție». Și care e acea parte de avuție? În ce constă ea?... Ținuta, graiul, știința, inteligența și puterea de judecată, acestea sunt cari dintre toate celelalte fapte să cuvin omului pe acest pământ, aceasta e după expresiunea apostolului legea naturii... Și de-aceia le-a împărțit lor avuția, dând celui mai tânăr aceste cinci binefaceri ale naturii pe cari le-am înșirat, iar celui mai bătrân i-a scris cu degete divine cele cinci cărți ale legii pe piatra inimii. Prin aceasta, avuția, cu toate că s'a făcut neasemnabilă după valoare, totuș a devenit egală după număr; aceea a fost menită să mențină ordinea umană, aceasta să atârne dela dispozițiunea dumnezească: iară amândouă legile, erau menite să ducă pe amândoi fiii la cunoașterea părintelui, la cunoașterea autorului lor.

«Și nu după multe zile, adunând toate feciorul cel mai tânăr, s'a dus într'o țară departe, și acolo a risipit toată avuția sa viețuind în desfătări»... Am fost zis, că pe cel mai tânăr nu etatea, ci moravurile l-au făcut atare și de aceea să zice: «Nu după multe zile». Pentrucă chiar la începutul lumii păgânătatea a alergat în patria idolilor: nu după loc, ci cu sufletul, a peregrinat în regiunea îndepărtată a diavolului, și a alergat cu cugetări deșarte în ruptul capului preste toate bunurile, dar nu în mișcări corporale s'a sbătut pe întinderea pământului: pentrucă păgânătatea trăia cu Tatăl ca și fără Tatăl, iară fiind la sine, eră ca și cum n'ar fi fost la sine. Așa s'a întâmplat, că îmbuibat în dorul său după elocință mondială, prin nedisciplina școalelor, prin piețele publice ale sectelor, cu necumpănita sa poftă de ceartă, a risipit bogăția Tatălui ceresc. Și, după ce prin ultimele sale urmări tot ce se ținea de darul vorbirii, știință, rațiune, judecată, a risipit, lipsa cea mai mare, foamea cea mai cumplită a folosit-o în starea sa deplorabilă spre cunoașterea adevărului. Așa s'a întâmplat că s'a alipit de domnul acelei țări, care l-a trimis în regiunea sa, adecă într'o locuință a multor superstițiuni ca să păzească porcii, adecă dracii cari zic Domnului: «Dacă ne scoți pre noi poruncește nouă să ne ducem în turma cea de porci». ¹ Să păzească demonii cu tămâie jertfe și sânge iar pentru o așa osteneală să ia ca plată răspunsuri false. Animalul se tăia și mort trebuia să spună adevărul, el care în vieță nu putea arăta nimic: din măruntae trebuia să vorbească după moarte ceea ce n'au fost exprimat de vorba omenească. Intr'adevăr când păgânul în toate acestea n'a aflat nimic dumnezeesc, nimic ce i-ar fi putut aduce mângâiere sufletească, pierzându-și nădejdea în divinitate, în providință, judecată și viitor, s'a aruncat dela școală în vârtejul poftelor, dorind să-și sature pântecul său din rădăcinile pe cari le mâncau porcii. Aceasta au observat-o epicureștii, cari după-ce au cercetat școalele platonice și aristotelice și n'au ajuns la adevăr nici cu privire la divinitate nici cu privire la știință, înfârșit au devenit învățăcei ai lui Epicur, carele este părintele desperării și al plăcerilor sensuale. Și mănâncă rădăcini, adecă

¹ Mateiu 8, 31.

umblă după plăcerile dulci dar otrăvitoare ale trupului și astfel păzesc demonii cari neîncetat să îngrașe de pe vițiile și aplicările rele ale corpului, pentrucă precum «cel ce se alipește de Domnul, un duh cu dânsul»¹, așa și celce să leagă de demon, un demon este el.

Dar acest tinăr al nostru cu toate că a dorit, totuș nu și-a putut sătura pântecelul său cu aceste rădăcini. Pentru ce? Pentrucă nime nu-i da lui. Diavolul pe deoparte a voit ca prin dorul după știință, prin greutatea plăcerilor sensuale, să-l facă pe acest păgân și mai însetat după aflarea celor nepermise și după săvârșirea păcatelor; însă pe de altă parte Dumnezeu-Tatăl a lăsat pe păgân ca să ducă lipsă, ca astfel căderea în greșală să-i fie o învățătură pentru îndreptare; diavolului i-a făcut pe voie ca să se piardă, iar pe păgân l-a lăsat să flămânzească, ca astfel să se reîntoarcă. Se și întoarce la tatăl său și-i zice: «tată, greșit-am la cer și înaintea ta». Această reîntoarcere la casa părintească a fiului celui mai tinăr și numirea lui Dumnezeu de «Tată», ne-o dovedește glasul de toate zilele al bisericii prin cuvintele:² «Tatăl nostru carele ești în ceriuri».

«Greșit-am la cer și înaintea ta»... A greșit, în vreme ce soareului, lunei și stelelor de pe cer s'a închinat ca unor Dumnezei și prin această adorare le-a profanat.

«Deacăum nu mai sunt vrednic a mă chiemă fiul tău, fă-mă ca pre unul din argații tăi»... Prin aceasta a voit să zică: Eu nu mai sunt vrednic de cinstea unui fiu, nu sunt vrednic de iertare, dar lasă-mă ca prin muncă de slugă să mă învrednicesc de o plată. Celce și-a pierdut cinstea nevinovăției copilărești să rămână cel pușin cu pânea cea de toate zilele pentru trebuințele sale vitale. Dară părintele a alergat înaintea lui de departe. «Că de vreme ce păcătoși fiind noi, Christos pentru noi a murit»³ Tatăl aleargă înaintea lui, înaintea fiului, când printr'ânsul s'a coborât din cer pe pământ. «Tatăl — se zice — cel ce m'a trimis pe mine este cu mine»⁴

«A căzut pe grumazii lui; anume atunci a căzut, când prin Christos Dumnezeirea întreagă s'a coborât și s'a sălășluit întru noi. «Și l-a sărutat pre el»... Când? Atunci când miloșivirea și dreptatea s'au întâlnit, dreptatea și pacea s'au sărutat». ⁵ «I-a dat haina cea dintâi», aceea, pe care a pierdut-o Adam, gloria vecinică a nemuririi. «Și i-a dat inel în mâna lui»: inelul buneii reputațiunii, sigilul libertății, semnul eminent a-l spiritului, arma credinții, zestrea logodnei cerești. Iată ce zice apostolul: «v'am logodit unui bărbat, fecioară curată să nu pui înaintea lui Christos». ⁶ «Și încălțăminte în picioare»: ca să-i fie încălțate picioarele la vestirea evangheliei: ca să fie frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea». ⁷ «Și i-a junghiat lui un vițel gras». Un astfel de vițel despre care David cântă: «că va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât vițelul tinăr, căruia îi răsar coarne și unghii»⁸ vițelul să junghie la porunca Tatălui, pentrucă Christos,

¹ I. Cor. 6, 17; — ² Matei 6, 9; — ³ Rom. 5, 8; — ⁴ Ioan 8; — ⁵ Ps. 84, 11; — ⁶ II. Cor. 11, 2; — ⁷ Rom. 10, 15; — ⁸ Ps. 68, 32.

fiul lui Dumnezeu nu putea fi omorît fără voința Tatălui. Ascultați pe apostol: «Nici pe însuș fiul său nu l'a cruțat, ci l'a dat pe el pentru noi toți»¹. Acesta e vițelul, carele pentru noi încontinuu se jertfește.

Dar fratele cel mai înaintat în vârstă, fratele cel mai matur, venind dela câmp, poporul cu legea, despre care să zice: «Seceriș este mult dar lucrători puțini»², aude în casa părintelui său cântece și coruri și nu voiește să între. Aceasta în toate zilele o vedem cu ochii noștri. Pentrucă ludeul vine la biserică, dar invidia îl face să stea afară; aude sunetul harfei lui David, îi isbește urechile simfonia întonată de profeți, vede corurile înjghebate din varietatea națiunilor și nu voiește să între, stând afară. Până când el după vechiul său obicei judecă și urăște pe fratele său păgân, el însuș se scoate pe sine din bunurile sale părintești și nu se împărtășește de bucuria părintelui. Dacă însă a zis: «Iată de atâția ani slujesc ție și niciodată nu mi-ai dat un ied»: noi am cugetat că despre aceasta nici să nu mai vorbim, pentrucă ludeul grăește și acestea nu sunt vorbe pe cari le și face, ci numai se laudă cu ele.

Părintele iese din casă și zice fiului: «Fiule, tu în toată vremea ești cu mine»... Cum adecă? Prin persoana lui Avel, a lui Enoch, Sim, Noe, Avram, Isaac, Iacob, Moise și prin toți acei oameni sfinți, dela cari se derivă originea jidovească a lui Christos, din evanghelie, care zice: «Avram a născut pe Isaac, iară Isaac pe Iacob»...³ «Și toate ale mele, ale tale sunt». Cum aceasta? Iată cum: a ta este legea, ale tale sunt profețiile, templul, preoția, jertfele, regatul, comoara darului și ce e mai presus de toate, pentru tine s'a născut Christos. Dar deoarece tu din invidie ai voit să pierzi pe fratele tău, nu ești vrednic să stai la masa părintească și să te împărtășești de bucuriile părintelui. În această scurtă vorbire nu am putut desfășura după cum am voit starea extinsă a lucrurilor, dar ceeace în vorbirea noastră se pare a fi scurt, e desfășurat în destul, potrivit cunoștințelor și gradului vostru de pricepere. Această simplă și totodată ascunsă vorbire comparativă, care pe noi ne-a îndemnat nu numai la simpla ei povestire, ci și la o explicare mai pe larg, să nu vă fie neplăcută.

Trad. de Gh. Comșa și V.

MIȘCAREA LITERARĂ.

Emanoil Elefterescu: «*Cartea neamului*». Vălenii-de-Munte Ti-pografia «Neamul românesc», 1910. 287 pagini. Prețul 2 coroane.

Sub titlul acesta dă autorul în mâna poporului o carte folositoare, care cuprinde «de toate și din toate pentru popor», precum mai este titlul al doilea al ei. Ea nu e, altceva decât un Calendar pe anul 1911, care cuprinde tradițiuni, datini, sărbători și credințe de ale poporului nostru. Toate obiectele aflătoare într'ânsul formează o comoară nepre-

¹ Rom. 8, 31; -- ² Luca 10, 2; — ³ Matei 1, 2.

țuită pentru sufletul nostru și sunt expuse astfel, că în continuu reînviază în noi reminiscențele ce ne-au mai rămas dela strămoșii noștri Romani. După Cronologia făcută pe anul 1911, și după o prefață frumoasă, autorul spune câteva cuvinte despre «an» în general, despre regentul, anotimpurile, posturile și sărbătorile naționale din 1911, apoi despre umblarea timpului și despre semnele de pe cari țaranul cunoaște mersul timpului în decursul unui an. După aceasta trece la luna Ianuarie. Mai întâi expune istoricul ei, spunându-ne, că această numire a primit-o dela Numa Pompiliu, numindu-o așa, în cinstea regelui Ianus ca zeu al timpului. După ce mai înșiră încă unele date istorice, expune Calendarul istoric pe această lună și'n sfârșit se ocupă de tradițiunile, datinile și credințele poporului român în luna aceasta. Tot așa purcede și la celelalte luni, folosind până la sfârșit aceeași ordine. Se poate dar observă o formă nouă în ce privește alcătuirea acestui Calendar, care pentru noi e folositor. Căci în ce privește originea și istoria noastră culturală, credințele, datinile, moravurile și obiceiurile sunt tot atâtea dovezi nerăsturnabile pentru latinitatea noastră; ele poate sunt mai pronunțate decât chiar argumentul filologic.

Dela pagina 185—287 ni se expune partea literară. Toate sunt părți însemnate din cele tractate aici, și ca să scot la iveală unele cel puțin cu numele, marchez următoarele: Despre starea religioasă din prezent și chemarea preotului; filozofia ateistă și Evanghelia Mântuitorului Iisus Christos; despre metanii, importanța predicării în Biserică în timpul de față și Cazaniile în Biserica noastră; despre pomenile poporului nostru; coliba țărănească, viața socială la sate și altele.

Cum vedem dară «Cartea neamului» e prețioasă și merită toată atențiunea atât din partea preoțimii și învățătorimii, cât și din partea oricărui cărturar român. Alcătuitorul ei va da și pe anul 1912 un Calendar ca acesta și pentru acest scop se roagă de toți cărturarii români, ca să-i aducă la cunoștință sărbătorile, datinile și credințele poporale de caracter local, dar acelea, cari nu se află în această carte. Prin aceasta de sigur fieștecare intelectual român — și îndeosebi preotul — promovează scopul spre care tinde o astfel de carte, dar totodată are și un folos deosebit mai apropiat, întrucât studiindu-le bine, celor bune le va da trăinicie, iar cele rele le va delătură.

G. Comșa.

*

Călimdarul arhiepiscopan pe 1911 a fost împărțit preoților de oficiile protop. de cu bună vreme. În asemănare cu cel din anul trecut *partea literară* e mai norocos întocmită. E foarte potrivit portretul marelui sprijinitor al culturii românești, *Vasile Stroiescu*, însoțit de un bun articol al d-lui Dr. O. Ghibu și de «*Omagiul*» părintelui protopop Teculescu, care-l proclamă: «al inimilor noastre Domn». E frumos și nimerit în călimdarul arhiepiscopan articolul «Introducerea creștinismului la Români» al mult apreciatului prof. dela facultatea teol. din București N. Dobrescu, dar am

fi dorit să ni se spună din care scriere s'a reprodus. Nu tot așa putem zice despre învechitul procedeu după care s'a tipărit aici «Poveste de Crăciun» și «Agheran-Viteazul» bucăți mai mult sau mai puțin literare, dar absolut nepotrivite principiilor, de cari ar fi să țină cont acest călindar. Asemenea «Țara cea fericită» și «Populară Bulgărească» ar merge în oricare din mulțimea călindarelor *pentru popor*, dar nu în cel arhidiecezan. Nu se socoate încă sosită vremea, care să impună o altă redactare a acestui calendar, care ar trebui să fie o *carte* prețioasă fiecărui preot? E legitimă așteptarea, că partea lui literară să se alcătuiască din bucăți de valoare literară, din articole de știință și vieață bisericească. Să nu se piardă din vedere, că e *călindar bisericesc, tipărit pentru preoți*.

Nu se pot trece cu vederea lipsurile, datele greșite și enorm de multe greșeli la Șematism. Lipsesc preoții de pela penitenciare deși și aceștia au cel puțin legătura duhovnicească cu arhieriei. De o mulțime de ani statistica nu se schimbă, numărul sufletelor e acelaș. Observați apoi că la tractul Sebeș reședința e Deva (?) și protopop Șagău (?) Asemenea la tractul Mediaș, reședința e Agnita (?) și defensorul matrimonial e tot candidat de avocat!?

Am fi dorit aici o listă a celor-ce și-au răspuns cotizațiile la «fondul cultural» să știm cine își dă denariul, ba chiar un raport apoi preste sumele întrebuițate și modul lor de împărțire. O însemnare a celor ce au restituit fondurilor stipendiile folosite. O *listă a cărților potrivite* în oricare bibliotecă parohială, ca să se evite regretabile greșeli la comande etc.

pm.

CRONICĂ BISERICESCĂ-CULTURALĂ.

Dorim tuturor abonaților și colaboratorilor noștri: Sărbători fericite!

*

Două propuneri înaintate P. V.-lui Consistor. 1. Aruncând și numai o fugitivă ochire asupra programelor cu cari s'au ținut și est an conferențele preoțești tractuale, și urmărind mai deaproape dările de seamă, ce se scriu despre aceste conferențe surprinde *lipsa de unitate* în munca, ce se desfășoară răsleț în singuraticele tracte, fără a se țineă seamă de problemele discutate, și rezultatele ajunse de alte tracte.

Uneori se cheltuiește vreme foarte prețioasă în discuții lungi d. e. în jurul unor regulamente, ori normative privitoare la anume chestiuni, cari în unele tracte cu mult înainte și-au găsit o nimerită rezolvire, iară în altele nimeni nu s'a gândit

încă la așa ceva, preocupați fiind de alte lucruri, ce altora iarăș nu le pricinuesc bătaie de cap.

E chiar mare deosebire în felul de aranjare, în spiritul ce stăpânește singuraticele conferențe, a căror chipzuiințe, străduințe și hotăriri aduse, — uneori din cele mai folositoare pentru întreaga biserică — sunt sortate să zacă în vre-o arhivă prăfuită, pentru-ca după 2—3 ani, uitate fiind să fie reluate ici ori colea cu acelaș rezultat.

Trebuie să recunoaștem că în parte muncesc aceste conferențe cu bun folos și poate s'ar putea spori și mai mult folosul lor orânduindu-se *altfel*. Dar rezultate adevărate, roade hotăritoare pentru mersul înainte ori vieața bisericească și națională nu vor putea aduce cu dinadinsul pânăce nu se va realiza o unificare de acțiune și muncă în vederea anumitor scopuri lumi-

noase, urmărind aceleași idealuri bine determinate.

Măncând din aceste considerații în conferența tract. Mediaș am dat expresiune în formă de propunere dorinței: *de a se introduce o conferență anuală generală a tuturor tractelor*, la care să ia parte toți protopopii cu câte 2 delegați dintre preoții tractuali. Prin acest sfat comun al celor mai de seamă din toate tractele, s'ar putea trezi o nouă viață mai pronunțată, mai conștie și mai intensivă în organismul nostru bisericesc, s'ar putea înfiripă un nou duh de viață care să umple formele largi ale constituției noastre. — Și în aceeași vreme ar fi o satisfacere mai moderată a cererilor acestora, cari se agită de o idee de organizare.

Sfatul acesta ar fi în măsură să cunoască toate formele de manifestare a vieții credincioșilor din o întreagă dieceză (mai apoi s'ar putea găsi puncte de atingere dintre toate 3 diecezele) și în urma acestei cunoașteri s'ar găsi de sigur cele mai chipzuite mijloace pentru sanarea relor ce ne bântue, ca și pentru înfiriparea unui curent sănătos și puternic sub flamura unui adevărat progres religios-moral, cultural și economic, atât pentru tagma preoțească, cât și pentru poporul însuși pe care îl păstori.

Reasumându-mi expunerile scurte vin a ruga pe P. V. C. să binevoiască a lua în desbatere înființarea conferențelor anuale generale, a tuturor tractelor, și după modalitatea găsită de cea mai nimerită să se înfăptuiască în cursul anului viitor, dispunându-se alegerea delegaților-preoți din 3 în 3 ani, ori fie și din an în an.

2. De-o vreme încoace agită mereu preoșimea satelor ideea unei *organizări* despre care aici la noi în arhidieceză s'a scris în «Revista Teologică», apoi în «Tribuna» dela Arad, și în «Revista Preoților», combătută fiind o astfel de acțiune atât în «Tribuna» sub titlul «Porniri clericale» cât și în «Gazeta Transilvaniei» «Friguri de organizare», articole reproduse cu satisfacție și de „Telegraful Român”. Mai apoi P. V. C. Mitrop. a dat un circular în cauză prin care se ia poziție hotărâtă împotriva mișcării susținute de cei din jurul „Revistei Preoților”.

Nu avem puțința a cunoaște cu deamănuntul acest *act*, dat oficiilor protopopești numai, dar mi-se pare vadește un conflict între factorii bisericești chemați a fi în cea mai desăvârșită armonie.

Pentru a ne ști deplin orientă, noi preoșimea, cât mai ales pentruca nu cumva prin vre-o greșită interpretare de proceduri să se producă o sguiduire între raportul dintre conducător și conduși în detrimentul adevăratei discipline, ce trebuie să stăpânească în Biserică, pentru prestigiul ei, ca și pentru a adevăraților ei reprezentanți: Arhieriei, autorității și preoți, — imi iau îndrăzneala a mă adresa cu încredere și supunere fiiască I. P. S. Voastre și P. V. C. Mitrop. cu rugarea stăruitoare ca să vă îndurați a da o chipzuită soluție întregii afaceri, care să nu jignească, dar în aceiași vreme nici disciplina să nu sufere.

În arhidieceză până acum eu mi-am dat silința mai mult a trezi interesul pentru *o organizare a preoșimii, bineînțeles pur spirituală*, tocmai fiindcă eram și sunt convins despre desăvârșirea organizației de forme prin „Statutul organic”, forme cari *nu au încă acel conținut de viață*, ce a încălzit sufletul mare a celui nemuritor plasmuitor al „Statutului” și al autonomiei, așa cum ne-a lăsat-o moștenire.

Imi dau bine seama că nu e încă sosită vremea pentru o *reformă duhovnicească* a vieții noastre bisericești, și nu va fi sosită până nu se va dovedi cu desăvârșire *convinsă toată suflarea* despre trebuința iminentă a unei premeniri sufletești în favorul vieții bisericești, care azi prezintă atâtea aparițiuni bolnave. Și sunt convins că această premenire spre mai bine nu poate purcede decât dela preoții bisericii, de ori-ce poziție, cari sunt datorii a purta grije acestei cauze mari, hotărâtoare pentru biserică și neam, și pentru care modalitatea cea mai nimerită eu o găsesc într'o organizare a preoșimii (nu a parohilor numai) în cadrul constituției noastre bisericești existente. Imi dau seama și de aceea că apărând o cauză, — deși în principiu și cu desăvârșită curățenie de intenții, dar pentru care n'a sosit încă vremea, ori nu e înțeleasă după cum ar trebui, — poate să-mi atragă odiul multora. Intrucât însă mă voiu mărgini și de

acum la o *apărare principiară*, nu-mi va putea aduce urmări mai grave.

Altceva e ce trebuie să ne pună pe gânduri. S'a dat advertisementul P. V. C. față cu acțiunea susținută de „Rev. Preoților“ fără ca în acelaș act de o mare importanță să se accentueze și anume motive, cari au determinat această hotărîre, de care „Rev. Preoților“ nu ține seamă.

Noi cei neinițiați în anumite taine am rămas nedumeriți în fața acestui act, neînțelegându-l, mai ales pentrucă *poartă caracterul unui sfat*, și nu pecetea oficială a unei hotărîri categorice. Sau cei grupați în jurul „Revistei Preoților“ au pornit din anumite interese meschine și reprezintă tendințe subversive, compromițând tagma preoțească, și cauza căreia zic că slujesc și atunci tratamentul P. V. C. a fost prea indulgent, sau că nu există bază pentru temeri și bănuieli și atunci asistăm la o dureroasă sfășiere între „frați“, chieamați a trăi în perfectă înțelegere.

În cazul din urmă I. P. S. Voastră și P. V. C. va găsi formula nimerită ca să se încunjuie amărârea sufletului unor oameni, mânați numai de dorul de mai bine; iară dacă cumva *există bază*, dacă s'ar adevări întemeiate bănuielile ce s'au ridicat în contra aceloră, atunci cerem cu smerită plecare cele mai severe măsuri disciplinare, fără cruțare, față cu niște păcătoși

usurpători ai moștenirii scumpe, autonomia și disciplina în Biserică!

Ori-cum ar fi starea lucrului, pe care noi cei de departe nu avem puțină a o controlă, pentru a nu ne amăgi cumva, ne rugăm să se ia sub apreciere toate ideile ce se agită sub cuvânt de organizare și apoi să ni se dea o îndrumare hotărîită și clară, care să lămurească și dumerească atât pe cei-ce propoveduesc organizarea, cât și pe cei-ce privesc nedumeriți ori condamnă chiar o astfel de mișcare; — ca nu cumva prestigiul preoțimii, și prin preoțime vaza Bisericii să sufere vre-o știrbire nici prin înșelăciuni din partea unora, nici prin presiuni ori intimidări din partea altora.

Asemenea ne rugăm să fie invitată redacția „Telegrafului Român“, ca organ bisericesc-central, a manifestă altă ținută față cu preoțimea *susținătoare*, decât a *reproduce* tot ce scrie împotriva acestei preoțimi, în vremece trebuia acum și va trebui pe viitor *să-și spună lămurit părerile din capul locului, față de ori-ce chestie, ce se agită, ori privește direct preoțimea. Noi așteptăm dela „Tel. Rom.“ ținută hotărîită, capabilă a ne da o educație și directivă pentru vicața publică și bisericască, — și nu dibuiri ori refugieri!*

P. Morușca.

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date și indigitări tipiconale pe luna lui Decemvrie.

Sâmbătă în 4 Decemvrie la Vecernie: «Doamne strigat-am» cu 7 stihiri din Octoih dela glas 1 și 3 Stihiri din Mineiu pe glas 5. «Mărire» din Mineiu pe glas 6 «Pre cel după chip păzindu-l nevătămat», «Și acum» Bogorodicina glasului 1.

După Vohod «Lumină lină», prohimenul zilei și parimitile. Ectenia «să zicem toți», «Învrednicește-ne Doamne în seara aceasta», ectenia celor 6 cereri și stihovavna glasului 1 cu «mărire» din mineiu pe glas 8 «și acum», dogmatica glasului 8 din octoih. «Acum slobozește pe robul tău», «Tatăl nostru» și troparele în ordinea următoare: Troparul glasului 1 «Peatra fiind pecetluită de iudovi», «mărire» troparul mineiului «Cu curgerile lacrimilor tale» pe glas 8, «și acum» troparul Născătoarei din Octoih tot dela glasul pe care s'a cântat troparul sfântului. Încheierea obicinuită.

Duminecă în 5 Decemvrie: Cuviosul și de Dumnezeu purtătorul părintele nostru Sava cel sfințit. La «Dumnezeu e Domnul» care se cântă pe melodia troparului glasului 1 de patru-ori, troparele în ordinea, care s'au cântat la Vecernia de Sâmbătă seara. După catisme, se cântă cele 2 serii de sedelne din octoih dela glas 1 cu ecteniile mici. După seria a II-a de sedelne urmează Polileul cu pripelele corăspunzătoare și troparele învierii «Soborul ingeresc s'a mirat». După ectenia mică, să cetește ipacoiul glasului 1 și se cântă sedelnele polileului cu «mărire și acum». Urmează apoi antifoanele glasului 1, prohimenul, evanghelia utreniei a 4-a dela Luca. «Învieria lui Christos văzând» psalm 50 și catavasiile Nașterii «Christos se naște, măriți-l». — La peasna 3

condacul și icosul sfântului dela peasna 6 a canonului și sedelnele mineiului cu «mărire și acum». La peasna 6 după ectenie mică condacul și icosul învierii din Octoih. Sfetilna învierii «mărire» sfetilna Sfântului «și acum» sfetilna Născătoarei dela sfetilna învierii. La hvalite 4 stihiri din octoih pe glas 1, patru stihiri din mineiu ale Sfântului tot pe glas 1. «Mărire» stihirea evangheliei «și acum» «Prea binecuvântată ești» și doxologia cea mare. La liturgie evanghelia a 10-a dela Luca.

Duminecă în 5 Decemvrie la Vecernie: Inceperea după obicei «Doamne strigat-am» cu toate stihirile din mineiu pe glas 2 «Mărire», «Pre celace este podoba Ierarhilor» «și acum» „Peștera bine te în podobește” ambele din mineiu pe melodia glasului 6. Se face vohod, se cetește „Lumină lină” și să cântă prohimen „Iată acum binecuvântați pre Domnul, toate slujile Domnului”. După cetirea paremiilor, ectenia „să zicem toți”, „învrednicește-ne Doamne” și ectenia celor 6 cereri. După al II-lea vosglas, stihoavna mineiului pe melodia troparului glas 5. „Mărire” „Omule a lui Dumnezeu” „și acum” „Ceeace nu știi de mire Fecioară” ambele din mineiu pe glas 6. „Acum slobozește pe robul tău Stăpâne” scl. Troparul „îndreptător credinței și chip blândețelor” și „Născătoare de Dumnezeu Fecioară”, și încheiere.

Luni în 6 Decemvrie: Sfântul părintele nostru Nicolae arhiepiscopul din Mira Likiei, făcătorul de minuni.

La Utrenie: „Dumnezeu este Domnul” de 4-ori pe melodia troparului din mineiu și însuș troparul Sfântului cu bogorodicina. Sedelnele cu ecteniile mici și Polileul cu pripelele prescise. Ectenie și sedelnele Polileului cu „mărire și acum”, antifoanele glasului 4 dela sărbători, prohimenul „Cinstită este înaintea Domnului moartea Cuviosului lui” Evanghelia Utreniei dela Ioan: Zis-a Domnul, Eu sum așa, prin mine de va întra cineva se va mântui”. După psalm 50 „mărire” „Pentru rugăciunile Ierarhului Tău” „și acum” „Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu” și miluește-mă Dumnezeule cu stihira „Bine slugă bună și credincioasă, bine lucrătorule al viei lui Christos”, catavasiile Nașterii. La peasna 6 sedelnele, la peasna 6 condacul și icosul mineiului. După peasna 8 „ceace ești mai cinstită”. — După ectenia mică sfetilnele și hvalitele mineiului doxologia cea mare și încheierea cu troparul Sfântului.

La Liturgie: Fericirile pe glasul canonului cu „mărire și acum” dela peasna 6. Evanghelia: dela Luca „In vremea aceia stătut-a Isus la loc șes și mulțime multă de popor din Iudea și din Ierusalim”.

Sâmbătă în 11 Decemvrie: La Vecernie: La „Doamne strigat-am” 6 stihiri din Octoih pe glas 2, și 4 stihiri ale strămoșilor din mineiu pe glas 8. „Mărire” a strămoșilor din mineiu „și acum” dogmatica glasului 2. Vohod, „Lumină lină” prohimenul zilei și toată slujba până la stihoavna „veniți iubitorilor de praznic” din mineiu „și acum” bogorodicina „Fără sămânță, dela dumnezeescul Duh”. „Acum slobozește, sfinte Dumnezeule, Preasfântă Treime, Tatăl nostru „După vosglas troparul învierii al glasului de rând, „mărire” troparul strămoșilor „întru credință pe strămoși i-ai îndreptat”, „și acum” bogorodicina dela glas 2 din octoih. Încheierea ca de obicei.

Duminecă în 12 Decemvrie a 27-a d. Rus. a strămoșilor, glas 2 v. 5 la utrenie. După „Dumnezeu este Domnul” troparul învierii de 2-ori, „Mărire și acum” troparul strămoșilor. După Catismele prescise se cântă ambele serii de sedelne ale glasului de rând. Urmează Polileul și troparele învierii „soborul îngeresc”. După ectenie se cetește ipacoiul glasului de rând și se cântă sedelnele strămoșilor din mineiu pe glas 8. Antifoanele glasului de rând cu prohimenul, evanghelia utreniei a 5-a dela Luca, după „Învierea lui Christos”, psalm 50 și celelalte. Se cântă catavasiile Nașterii. La peasna 3, se cântă pe glas 2 ipacoiul strămoșilor „Focul în roauă coconilor s'a mutat” la peasna 6 după ectenie condacul și icosul strămoșilor. După peasna 8 „ceace ești mai cinstită” și peasna 9. Sfetilna învierii, „mărire” sfetilna strămoșilor, „și acum” bogorodicina, dela sfetilna mineiului. La hvalite 4 stihiri ale învierii pe glasul de rând 4 stihiri ale strămoșilor din mineiu. „Mărire” a strămoșilor „Veniți toți cu credință să praznuim” din mineiu „și acum” „Prea binecuvântată ești” și doxologia cea mare.

La Liturgie: Apostolul și evanghelia strămoșilor și nu a învierii.

Sâmbătă în 18 Decemvrie: La Vecernie: La „Doamne strigat-am” 6 stihiri din octoih și 4 stihiri ale părinților din mineiu. „Mărire” a părinților din mineiu pe glas 6. „Daniil bărbatul dorinților”, „și acum” bogorodicina dela glas 3. Ceealaltă slujbă după regulile Vecerniei de Sâmbătă seara. Stihoavna glasului de rând cu „Mărire” din mineiu „și acum” bogorodicina „O minune mai nouă decât toate”. După „Tatăl nostru” troparul învierii „mărire” troparul părinților „și acum” a Născătoarei dela glasul pe care s'a cântat troparul mineiului. Încheierea ca totdeauna.

Duminecă în 19 Decemvrie: Duminecă înainte de naștere, a sfinților părinți, glas 3 v. 6. La „Dumnezeu este Domnul”, troparul învierii de 2-ori „mărire” troparul pă-

rinților „și acum“ bogorodicina troparului glasului de rând. Catisma zilei și sedelnele învierii cu Polileu și troparele învierii „soborul îngeresc“. După ectenie mică, ipacoiul glasului de rând și sedealna părinților: „Pe Avram și pe Isac“ pe glas 8 cu „mărire“ și „acum“ sedealna, înainte prăznuirii „Bine te împodobește Viteime tot pe glas 8. Antifoanele și prohimenul glasului de rând. Evanghelia utreniei a 6-a dela Luca. „Învierea lui Christos“ psalm 50, stihira învierii și catavasiile Nașterii. La peasna 3, ipacoiul mineiului pe glas 8 „Ingerul a răcorit cuptorul tinerilor“, la peasna 6 condacul și icosul minciului. Sfetilna învierii, „mărire“ sfetilna părinților „și acum“ bogorodicina dela sfetilna învierii. La hvalite 4 stihiri ale octoiului, și 4 ale părinților din mineiu pe glas 5. „Mărire“ stihira părinților din mineiu „Adunarea învățăturilor legii“ pe glas 8 „și acum“ „Prea binecuvântată ești Născătoare de Dumnezeu Fecioară“ și doxologia cea mare.

La Liturgie: Apostolul și evanghelia din Dumineca înainte de Naștere iar nu cele de rând.

Vineri în 24 Decemvrie (Ajunul Nașterii Domnului): *La Vecernie:* Inceputul după prescrierile mineiului. Binecuvântarea și cetirea psalmului de seara. Catisma nu se cetește, ci după ectenia cea mare se cântă „Doamne strigat-am“ pe 8 cu „mărire și acum“ din mineiu. După Vohod „Lumină lină“ și prohimenul „Cine e Dumnezeu mare ca Dumnezeuul nostru, Tu ești Dumnezeu, carele faci minuni“. Se dă cetire apoi paremiilor după indigitările mineiului cu cântările „și pe magi i-au adus ție“, „și pe magi i-ai îndreptat spre închinarea Ta“. Ectenia „să zicem toți“ „Învrednicește-ne Doamne“ „să plinim rugăciunile noastre“. După voșglas inchieierea o bicinnită. Pavcernița se face întreagă după normele expuse în mineiu.

Sâmbătă în 25 Decemvrie. Nașterea cea după trup a Domnului și Dumnezeul nostru Iisus Christos.

La Utrenie: La „Dumnezeu este Domnul“ troparul praznicului de 3-ori. După catisma cele 2 serii de sedelne din mineiu cu ectenie mică. După seria a 2-a de sedelne Polileu cu pripelele. Ectenie mică, sedealna polileului cu „mărire și acum“. După antifoanele glasului 4 dela sârbători, prohimenul „Din pântec mai înainte de luceafăr te-am născut“ cu stihul lui. Catavasiile Nașterii. La peasna 3 ipacoiul și sedealna mineiului, la peasna 6, condacul și icosul praznicului. După peasna a 8-a pripelele canonului din mineiu și peasna 9. Ectenie mică, sfetilna praznicului de 3-ori și hvalitele pe 4 cu „mărire și acum“ din mineiu a praznicului și doxologia cea mare,

La Liturgie: Cele 3 antifoane la „binecuvintează suflete al meu“ „Unule născut Fiule“ și la fericiri. Apostolul dela Galatheni: „Fraților, când a venit plinirea vremii“ evanghelia dela Matei „Dacă s-a născut Iisus în Viteemul Iudeei. Imrosul Nașterii „Mărește suflete al meu“ și priceasna „izbăvire a trimis Domnul poporului său“.

Sâmbătă seara: La Vecernie: Inceputul obiceiului cu psalmul de seara și cu catisma prescrisă. La „Doamne strigat-am“ să pun 3 stihiri ale învierii, 4 stihiri ale praznicului și 3 stihiri ale sfinților din Dumineca după nașterea Domnului. După Vohod „Lumină lină“ și prohimenul „Domnul s'a împărțit, intru podoabă s'a îmbrăcat, îmbrăcatu-s'a Domnul intru putere și s'a incins“. La stihioavnă stihirile din 26 Decemvrie pe glas 8 cu „mărire și acum“ a părinților din Dumineca după naștere. „Acum slobozește“ troparul praznicului „Nașterea Ta“ de 2-ori, „mărire și acum“ troparul Sfinților, „Bine vestește losive lui David“.

Duminecă în 26 Decemvrie: Soborul preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și Dumineca după Nașterea lui Christos, pomenirea sfinților Iosiv logodnicul Precuratei, David iupăratul și Iacob fratele Domnului după trup.

La Utrenie: La „Dumnezeu este Domnul“ troparul praznicului de 2-ori, „mărire și acum“ troparul sfinților. După I-a stihologie sedealna „Iisus născându-se în Viteemul Iudeii“ iar după a II-a stihologie sedealna „Ce te minunezi Marie“ ambele din mineiu. Urmează troparele învierii „soborul îngeresc“, ipacoiul și antifoanele și prohimenul glasului de rând, care e glas 4. Evanghelia Utreniei a 7-a dela Ioan. „Învierea lui Christos, psalm 50 și stihira învierii. Catavasiile Nașterii. La peasna a III-a Condacul, icosul, ipacoiul praznicului și sedealna mineiului cu „mărire și acum“. La peasna 6 condacele și icoasele mineiului. La peasna 9 „mărește suflete al meu“ nu se cântă ci să cântă pripelele canonului ca și în ziua praznicului. Sfetilna învierii „mărire sfetilna părinților „și acum“ a praznicului. La hvalite stihirile praznicului 4 și stihiri ale sfinților 4 și doxologia cea mare.

Duminecă în 26 Decemvrie: La Vecernie: După psalmul de seara și după catisma zilei „Doamne strigat-am“ cu stihirile pe 6, 3 ale apostolului și 3 ale cuviosului Teodor din mineiu. „Mărire și acum“ din mineiu. După Vohod „Lumină lină“ prohimenul „iată acum binecuvântați pe Domnul, toate slugile Domnului“ Paremiile, ectenia „să zicem toți“ „învrednicește-ne Doamne“ ectenia celor 6 cereri și stihioavnă mine-

ului, „Acum slobozește“ „Tatăl nostru“ și după vosglas, troparul întâiului mucenic, „mărire“ troparul cuviosului, „și acum“ al praznicului „Nașterea Ta Christoase“. Încheierea ca de regulă.

Luni în 27 Decembrie: Sfântul apostol întâiul mucenic și arhidiaconul Stefan și Preacuviosul păr. Teodor.

La Utrenie: La „Dumnezeu e Domnul“ troparul praznicului, al mucenicului „mărire“, troparul cuviosului „și acum“ iar al praznicului. Urmează cele 2 serii de sedelne de prapelele corăspunzătoare. Ectenie mică și sedelna politeului din mineiu cu „mărire și acum“. Antifoanele glasului 4 dela sărbători și prohimenul „In tot pământul a eșit vestirea lor“. Evanghelia Utreniei dela Luca „Zis-a Domnul cătră învățaceii săi: păziți-vă de oameni“. Catavasiile Nașterii, cu sedelnele mineiului la peasna 3 și cu condacul și icosul mineiului la peasna 6. Sfetilna mucenicului „mărire“ a cuviosului „și acum“ a praznicului. Hvalitele pe 6, 3 ale praznicului și 3 ale mucenicului, „mărire și acum“ a mineiului și doxologia cea mare.

Vineri în 31 Decembrie: *La Vecernie:* Binecuvântare, psalmul de seară, ectenia cea mare de începere și cathisma. La „Doamne strigat-am“ stihirile pe 8 glas 8, după rânduiala mineiului. „Mărire“ stihira „de înțelepciune iubitor făcându-te cuvioase“ „și acum“ a praznicului „Pogorându-se Mântuitorul la neamul omenesc“. După Vohod „Lumină lină“ prohimenul de Vineri seara „Dumnezeule sprijinitorul meu ești Tu și mila ta mă va întâmpina“. Paremiile, ectenia „să zicem toți“ și celelalte ca de obicei. Stihioavna mineiului cu „mărire și acum“ tot din mineiu. „Acum slobozește“ „Tatăl nostru“ și după vosglas troparele cu încheierea.

Sâmbătă în 1 Ianuarie 1911: Tăierea împrejur a Domnului nostru Iisus Christos și pomenirea părintelui nostru Vasile cel Mare.

La Utrenie: La „Dumnezeu este Domnul“ troparul praznicului de 2-ori „mărire“ troparul Sfântului „și acum“ iar al praznicului „Celace șezi pe scaun în chipul focului întru cei de sus“. Cele 2 serii de sedelne din mineiu cu stihologiile psaltirei, Politeul. După ectenie mică sedelna politeului pe glas 8 „Cu puterea Dzeeștilor cuvinte“ Antifoanele glasului 4 dela sărbători și prohimeul „Gura mea va grăi înțelepciune“ Evanghelia Utreniei dela Ioan: „Zis-a Domnul: eu sum ușa“. Catavasiile Botezului. La peasna 9 în loc de „mărește suflete“, „ceeace ești mai cinstită“ se cântă prapelele mineiului. Sfetilna Sfântului „mărire și acum“ a praznicului. Hvalitele după prescrierile mineiului cu stihirile pe 6 glas 5. „Mărire“ glas 6 „și acum“ glas 8 din mineiu.

La Liturgie: Liturgia Marelui Vasile. Apostolul și evanghelia Sfântului și al praznicului.

Sâmbătă în 1 Ianuarie: *La Vecernie:* Inceputul după obicei. La „Doamne strigat-am“ punem stihirile pe 10 și anume 4 stihiri ale glasului de rând (glas 5) din octoih, 3 stihiri ale înainte sărbării și 3 ale ierarhului Silvestru, din mineiu. „Mărire“ stihira înainte praznuirii din mineiu „și acum“ dogmatica glasului de rând. Ceealaltă slujbă ca și în oricare Sâmbătă seara. La stihioavnă stihirile învierii din octoih „mărire și acum“ stihira înainte sărbării din mineiu. „Acum slobozește“ „Tatăl nostru“ și după vosglas troparul învierii, „mărire“ al Sfântului „și acum“ al înainte praznuirii. Încheiere.

Duminică în 2 Ianuarie: Părintele Silvestru papa dela Roma și Duminica înainte de botezul Domnului glas 5, vos. 8.

La Utrenie: După „Dumnezeu este Domnul“ troparele în ordinea în care s'au cântat la Vecernia de Sâmbătă seara, cu deosebirea că cel al învierii se cântă de 2-ori. Cathisma de rând și sedelnele octoihului cu troparele „soborul îngereș“ și antifoanele glasului de rând. Catavasiile Botezului „Fundul adâncului l-a descoperit“. La peasna a 3-a condacul și icosul înainte praznuirii și sedelna Sfântului, la peasna a 6-a condacul și icosul învierii. Sfetilna învierii „mărire“ a Sfântului „și acum“ a înainte sărbării. La hvalite 4 stihiri ale învierii dela glasul de rând și 4 stihiri ale înainte praznuirii. „Mărire“ stihira evangheliei „și acum“ „Prea binecuvântată ești“. Cantor.

Sumarul „Revistei Teologice“ pe anul 1910.

Studii și articole.		<u>Pagina.</u>
Dr. Nicolae Bălan:	Caractere creștine	1
„	Noul episcop al eparhiei Caransebeșului	229
„	O încercare de a lămuri pe baza științelor naturale căderea omului în păcat	296
„	Putere de sus	302
„	În chestia reunirii bisericilor	317, 366, 410
„	«Văzură ochii mei mântuirea ta»	389
Ilie Beleuță:	Despre autoritatea doctrinală și despre regula de credință în biserica catolică (După Wladimir Guettee)	13, 65, 106, 146
„	Principiile ortodocsiei (După Wladimir Guettee)	197, 280, 330
Dr. I. Borcia:	Un mecenat adevărat	233
Preotul Gioran:	O sfințire de biserică în Rășinari la anul 1815	416
Dr. G. Ciuhandu:	Raportul dintre biserică și limba vie a poporului	57, 97
Nicolae Cotos:	Jurământul în cele 21 predici, «despre statui» și în predica întâia «cătră catehumeni» ale celui întru sfinți părintelui Ioan Gură de Aur (sfârșit)	286
Nicolae Crișmariu:	Religiunea și școala poporală	115
Gavriil Hango:	«Paștile»	137, 187
„	Preotul și socialistul	202
„	Invocarea duhului sfânt în actul transsubstanțiațiunei la sfânta euharistie	268, 334
„	Șaguna și miliția	371
Preotul P. Morușca:	Chestia noastră bisericească	22
„	Organizarea preoției	246
dr. i. p.	Agitațiile bisericesti și religioare în regatul român și — încă ceva	405
Dr. Pavel Roșca:	Dualismul antropologic (Continuare)	71, 120, 154
Archim. I. Scriban:	Cătră cetitorii «Revistei Teologice»	235
„	Din viața catolicismului bavarez	239
„	Protestantismul în Austria și Franca	291
„	Evenimente actuale din biserica catolică	357, 392
S. Secula:	Biblia în vestmânt nou	181
Dr. Vasile Stan:	Probleme sociale	7
„	Centenarul lui Șaguna și Românii de peste granițe	241
„	La mormântul lui Dumitru Cunțanu	261

Predici.

Ilie Beleuță:	Despre ortodoxie (trad.)	209
N. Cârstea:	Pentruce adesea cei buni sunt răpăstniți și ca vai de capul lor în lumea aceasta, iar mișeilor și ticăloșior le umblă bine?	29
„	Sfântul Ioan Gură de Aur: Despre sfântul apostol Paul (Homilia I și II)	252, 303
G. Comșa și V. Judele:	Din scrierile părinților bisericesti. (Cele cinci cuvinte ale sf. Petru Chrisologul despre fiul cel risipitor și despre cel cruțător)	127, 172, 213, 250, 426

	<u>Pagina.</u>
Prof. A. Crăciunescu: Predică la 1 Duminecă din postul mare	77
„ Predică la Vinerea patimilor	163
Vasile Gan: Predică la Dumineca 2 din Paresimi	129
„ Cuvânt sufletesc pentru luminata zi a «Invierii Domnului»	205
„ Predică la nașterea Domnului Iisus Christos	418
Eugen Muntean: Predică la introducerea în parohie	346
Ioachim Părău: Predică la Sâmbăta morților	307
Traian Petrișor: Predică la a III-a zi de Crăciun	422
Gh. Thulbure: Cuvântare la «întrarea în biserică a fecioarei»	378
* * * Cuvânt despre fapta cea bună	26

Viața bisericească.

Dr. N. Bălan: Chestia reunirii bisericilor	48
Dr. I. B. Icoane românești	45
Preotul P. Morușca: Duhovnici tractuali	47

Mișcarea literară.

N. B.: Dr. Petru Șpan: Școala lui Șaguna; Dr. Alexandru Bogdan: Moștenirea lui Șaguna; Maria Cunțan: Fecioara dela Orleans (traduc.); Dr. Atanasie M. Marienescu: Negru Vodă și epoca lui; etc.	50
„ Ioan Voinescu: În apărarea episcopului Gherasim al Romanului; Un ortodox: Propagandele religioase și întâmplările bisericești de azi; etc.	92
„ Ioan Andreiu, prof.: «Preoții de mir în sfântul Sinod»; Dr. E. Dăian: Baronul Vasilie L. Popp; Dr. At. Marienescu: «Țara Severinului sau Oltenia»; Calendar: «Amicul Poporului», «Posnașul», «Calendarul Săteanului», etc.	385
G. C.: Nicodem Bacăuanu: 51 Cuvântări la postul mare; Nicodim Munteanu: Pe urmele lui Christos	221
„ Onisifor Ghibu: Ziaristica bisericească la Români	310
„ Constantin C. Diculescu: Vechimea creștinismului la Români; Petru Gârboviceanu: Biserici cu averi proprii	347
„ Pr. Simeon Popescu, prof. «Ortodocșia și naționalitatea română»	383
„ Emanoil Elefterescu: «Cartea neamului»	429
Prof. A. C.: Arhim. Teofil Mihăilescu: Meditațiuni asupra evangheliilor dominicale, la unele sărbători și ocazionale	88
Preotul P. M. C. Diculescu: Propaganda papistă și întâmplările bisericești de azi	50
pm. Călimdarul arhidiecezan pe 1911	430
Un preot: C. Cernăianu: Biserica și Românișmul	216

Cronică bisericească-culturală.

Dr. Nicolae Bălan: An nou fericit; Consistorul superior bisericesc; Sf. Sinod al bisericii ortodoxe din Regat; † Dr. Augustin Bunea; Asociația preoților noștri; Papa Piu X; Anunț bibliografic	51
„ Chestiunea bisericească din România; † Mitropolitul Partenie Clinceni; Biblioteca Academiei române; Revista Preoților; Contețea Ștefan Tisza despre ordonanța fostului ministru de culte Apponyi; Statutele societății clerului român; „Mântuitorul Christos”; O observație exactă; Datorința de a fi sănătoși...; Preoți turci convertiți; Trezirea conștiinței religioase	93
„ Morala fără religione e neputincioasă; Puteți muri liniștiți; Alcoolismul și boalele mentale; Știința lui Lombroso; Reediterarea scrierilor mitropolitului Melhisedec	134

	<u>Pagina.</u>	
Dr. Nicolae Bălan:	Urmările necredinții și ale necinstirii căsătoriei; Judecăți nedrepte	178
”	Confirmarea P. C. Sale pār. Dr. Miron E. Cristea de Episcop; Propaganda papistă din România; Criticismul biblic...; Lupta contra rachiului în Africa; Rousseau despre Mântuitorul	222
”	Placheta comemorativă; Unde e Dumnezeu? Una trebuiește: Dumnezeu e iubirea; Ce înseamnă a compătimi cu fapta?	257
”	Organizarea preoțimii noastre; Educația religioasă a clasei noastre culte; Catehizația în școlile noastre	351
”	† Leo Tolstoj; Birou în contra sinuciderii; Alcoolul și urmările lui; Conflictul sinodal	387
G. Comșa:	Dogmatizarea infalibilității papii	222
G. Hango:	Domino; Potopul	178
”	Marea roșie	223
V. Judele:	† Părintele Dumitru Cunțanu	315
P. Morușca:	Noul local al Sf. Sinod și al Consistorului superior; Societatea culturală filantropică „Frația“; Cardinalii în biserica papistă	353
”	Două propuneri înaintate P. Ven. Consistor.	431

Diverse.

Dr. N. Bălan:	Există Dumnezeu?	133
Prof. A. Crăciunescu:	Diverse	40
”	Originea clopotelor	84
”	Despre mărturisire	174
P. Morușca:	„Înțelepciune, drepti“; Hârți (Deslegare de post)	313

Maxime religioase.

Washington	249
I. I. Rousseau, Emile III.	333
Leo Tolstoj	36
”	409

Tipicul bisericii ort. române.

Pagina	55, 96, 135, 258, 355, 433
------------------	----------------------------

Membrii comitetului de redacțiune:

Dr. Il. Pușcariu , arhim. vicar arhiepiscopesc.	Dr. G. Ciuhandu , ref. școl.
G. Pletosu , protopresbiter.	Dr. V. Stan , prof. sem.
Dr. G. Popovici , protopresbiter.	Dr. A. Crăciunescu , prof. sem.
G. Sirb , protopresbiter.	Dr. N. Bălan , prof. sem.
Dr. T. Putici , protopresbiter.	Dr. Dim. Barbu , paroh.
Dr. I. Stroia , protopresbiter.	Romul Nestor , paroh.
I. Teculescu , protopresbiter.	G. Hango , presbiter.
V. Gan , protopresbiter.	Dr. V. Cioban , preot militar.
Al. Muntean , protopresbiter.	G. Tulbure , asesor cons.
Dr. G. Proca , secretar consist.	Dr. I. Dobre , protopresb.
	Dr. D. Borcea , paroh.

Manuscrisele și toată corespondența, împreună cu costul abonamentului, sunt a se trimite la adresa: Dr. Nicolae Bălan, profesor seminarial, Sibiiu (Nagyszeben) strada Reissenfels Nr. 11.

De pe anul I. (1907) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 1.
De pe anul II. (1908) se poate căpăta colecția numai dela Nr. 7 încoace.
De pe anul III. (1909) se poate căpăta colecția întreagă, afară de Nr. 5.

Numărul festiv «Andrei Șaguna» se vinde cu prețul de 1 cor.

Redacțional.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Onorații abonați cari nu au achitat rata a II-a a abonamentului sunt rugați să binevoiască a ni-o trimite în timp scurt, ca să putem acoperi cheltuelile ce le avem cu scoaterea revistei.
